Δημῳδεις παροιμιαί ἐν τοῖς Στίχοις τοῦ Μιχαήλ Γλυκά.

Ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ (Α', σ. 212 κέ.) ἐδημοσιεύσαμεν συλλογὴν δημῳδῶν παροιμιῶν, ἀνθολογηθεῖσων ἐκ τινων μεσαιωνικῶν ποιημάτων. Ταύτης συμπλήρωμα εἶναι ἡ προκειμένη ἐκλογή παροιμιῶν ἐκ τῶν Στίχων τοῦ Μιχαήλ Γλυκά (Le-grand, Bibl. gr. vulgaire I σ. 18 κέ).

Ὁ Γλυκᾶς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν παροιμιαστὴς τῶν ἐλλήνων στιχουργῶν τοῦ μεσαιῶνος. Ἐπαρκῶς κατέδειξε τοῦτο ὁ Krumbacher¹⁾, ὅστις καί τινας τῶν ἐν τοῖς Στίχοις παροιμιῶν ἐσημείωσε πρῶτος. Εἰς τὸ ποίημα αὐτοῦ ὅλῳ τῷ θυλάκῳ ἐγκατασπείρει παροιμίας καὶ παροιμιῶδεις φράσεις, ἡ δὲ συνήθεια αὕτη τῷ παρέχει τὴν εὐκολίαν καὶ νέας κατὰ τὸν αὐτὸν τύπον νὰ δημιουργῇ, ὧν δυσχερὴς ἡ διάκρισις ἀπὸ τῶν ἀκραιφνῶς δημῳδῶν. Ἀσφαλῶς δ' ἀναγνωρίζονται αἱ δημῳδεις ἐκ τῆς διατηρησέως των μέχρι τῆς σήμερον παρὰ τῷ λαῷ ἢ ἐκ τῆς ἀποθησαυρίσεως αὐτῶν ἐν τινι τῶν φερομένων βυζαντινῶν συλλογῶν· ὁ ἕτερος ὁμοῦς πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν δημῳδῶν τρόπος ὃν ἀναφέρω ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ διατριβῇ μου (σ. 214), ἡ δὴλῳσις τοῦ συγγραφέως ὅτι δημῳδες παραθέτει λόγιον, ἐνδεχόμενον εἶναι ν' ἀποπλανήσῃ ἡμᾶς παρὰ τῷ Γλυκᾶ. Διότι ὑποδεικνύει μὲν ἐνιαχοῦ σαφῶς τὴν δημῳδὴν προέλευσιν στίχων τινῶν²⁾, ἐν τρισὶν ὁμοῦς χωρίοις δὲν πρόκειται περὶ παροιμίας, ἀλλὰ περὶ δεισιδαίμονος δοξασίας.

Ἐν τῷ προοιμίῳ ἀφηγεῖται διὰ μακρῶν ὅτι τὴν συμφορὰν αὐτοῦ προεμνήνυσεν ὁ κρωγμὸς κόρακος· καὶ αὐτὸς μὲν καίπερ εἰξένρων τὴν κοινὴν πρόληψιν τὴν ἐνόμιζε ψευδῇ καὶ προσεπάθησε νὰ μὴ ταραχθῇ ἐκ τοῦ οἰωνοῦ· ἀλλ' ἡ κοινὴ πεποιθήσις „πλὴν ἀλλ' ὁ λόγος ὁ κοινὸς καὶ ἡ φήμη τῶν ἀνθρώπων“ (στ. 50) πολὺ τὸν ἀνησύχουν. Διὸ ἠυχήθη εἰς τὸν θεὸν „τοῦτον τὸν φόβον εἰς καλὸν ποίησον ἀποβῆναι“ (στ. 58), ἀπαρallάκτως ὡς σήμερον οἱ δεισιδαίμονες εὔχονται πρὸς ἀποτροπὴν οἰωνιζομένου δεινοῦ „σὲ καλὸ νὰ μοῦ βγῇ, θεέ μου“, ἀλλὰ τὰ πράγματα

1) Mittelgriechische Sprichwörter σ. 54 κέ. Michael Glykas σ. 402 κέ.

2) Ὁ φασιν (στ. 5) χρυσὸς ἐκεῖνος ὁ εἰπών, ὅντως σοφίας πλήρης (στ. 28). Ἀρετὴ κἀγὼ συντίθεμαι τοῖς γνωματευομένοις (στ. 78). Λόγος, ἀλήθεια, φέρεται δημοτικὸς ἀρχαῖος (στ. 116).

ἀπέδειξαν ὅτι δίκαιον εἶχον οἱ πολλοί. Ἀληθῶς ἡ πρόληψις αὕτη ἦτο καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους διαδεδομένη¹⁾ ὅσον καὶ σήμερον²⁾, ἀλλ' ἀμφίβολου ἂν ἡ πίστις εἰς αὐτὴν διενυποῦτο ἐν ἐμμέτρῳ γνώμῃ, καὶ δὴ καθ' ὃν τρόπον φέρεται ἐν τοῖς στίχοις τοῦ Γλυκᾶ 20—21, οὗς ἐντὸς μηνίσκων περιέκλεισεν τοῦτο παραδεχόμενος ὁ ἐκδότης Λεγρᾶνδ. Ὁ βυζαντινὸς στιχοπλόκος διὰ τοῦ στ. 19 „τὸ λέγουσιν οἱ χωρικοὶ καὶ λόγος ὁ δημῳδῆς“ ἠθέλησεν ἀπλῶς νὰ δείξῃ ὅτι ἡ περὶ τοῦ κρωγμοῦ τοῦ κόρακος δεισιδαιμονία ἦτο δημῳδῆς καὶ οὐδὲν πλέον· ἔχει δηλ. τὴν αὐτὴν ἔννοιαν οὗτος ἦν καὶ ὁ στ. 50 καὶ ὁ στ. 4 „πλάσματα πάλιν μυθικὰ καὶ λόγους γραϊδίων Ἑκριβωσάμην“, ὁ τὴν ἰδίαν δοξασίαν ὑπαινισσόμενος.

Τὰς παροιμίας ὅσας ἐκ τοῦ Γλυκᾶ παραλαμβάνομεν ὑπομνηματίζομεν διὰ μόνων τῶν ἄλλοθεν γνωστῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀντιστοιχῶν, ἐπειδὴ ἡ ἀντιπαράθεσις καὶ τῶν ὁμοίων παροιμιῶν ἄλλων λαῶν θὰ ἐμήκυνεν ἄνευ ἀνάγκης τὸν λόγον.

Ἦμουν παιδὶν, ἐγῆρασα, πολὺν διῆλθον κόσμον (στ. 1).

— Ἦμουν μικρὸς κ' ἐγῆρασα. (Μεσσηνία).

— Νιὸς ἤμouνα κ' ἐγῆρασα καὶ τέτοιο λόγο δὲν τὸν ἄκουσα (Ἀνέκδοτος Κεφαλληνίας παρὰ τοῦ Σ. Παγώνη [ἦ: Νιὰ ἦ.]).

Αἱ παροιμιῳδαὶ αὗται φράσεις προτάσσονται συνήθως ἐν τῷ λόγῳ πρὸς δῆλωσιν ἀπορίας ἢ καὶ ἀποδοκιμασίας ἐκτρόπου τινὸς πράξεως.

Ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων (στ. 5).

Ἡ ἀρχαία παροιμιῳδῆς φράσις αὕτη (περὶ ἧς βλ. Leutsch εἰς Διογενηαν. 415. Ἀποστόλ. 651*, Otto, Sprichwörter der Römer ἀρ. 1826) διὰ τῶν λογίων ἴσως μετεδόθη καὶ εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς λαὸν λέγοντα „Ἀπὸ τὰ μικρά μου νύχια“, ἀντὶ τοῦ νηπιόθεν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας.

Ὅσον γηράσκεις μάνθανε καὶ σεαυτὸν ταπεῖνου (στ. 29).

Ἡ μὲν περὶ ταπεινώσεως χριστιανικὴ ἰδέα εἶναι προσθήκη τοῦ Γλυκᾶ, κατὰ τὴν εὐστοχον παρατήρησιν τοῦ Krumbacher (Mgr. Spr. σ. 55).

1) Ψελλοῦ περὶ ὁμοπλατοσκοπίας καὶ οἰωνοσκοπίας ἐν Philologus VI σ. 167 καὶ ἐν βιενναίῳ κώδικος ἐν Παρθενῶνι τ. Β' σ. 1096. — Βαλαμῶν εἰς 65 καν. τῆς σ' συνόδου ἐν Ῥάλλῃ καὶ Ποτλῇ, Σύνταγμ. τ. Β' σ. 459. — Τὴν δὲ καὶ σήμερον ὁμοίως φερομένην δοξασίαν ὅτι ὁ νυκτικόραξ εἶναι θανάτου ἄγγελος ἀναφέρει πρῶτος (Α' ἐκατ. π. Χ.) ὁ ἐπιγραμματοποιὸς Νίκαραχος (Ἀνθολ. ΙΑ' 186)· μέμνηται δὲ ταύτης καὶ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος (ἐν Notices et extr. des Ms. τ. VI σ. 552).

2) Πλὴν τῶν μαρτυριῶν ἃς ἐσημείωσα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συνταγματίου τοῦ Ψελλοῦ (Παρθενῶνος τ. Β' σ. 1097) βλ. προσέτι Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ σ. 208 (Ζαγόριον Ἡπίρου). — Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλογος τ. ΙΘ' σ. 139 (Φιλαδέλφεια). — Ζωγράφους ἄγων τ. Α' σ. 193 (Ἡπειρος).

τὴν δὲ παλαιότητα γνῶμην περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μαθήσεως μέχρις ἐσχάτου γήρωος (περὶ ἧς βλ. Leutsch εἰς Ζηνόβ. 304, Otto ἀρ. 563) ἐπαναλαμβάνουσιν πολλοὶ νεοελληνικαὶ παροιμίαι:

— Τόσον γερωῶ, ἢ Τόσον θωροῶ (Σύμης. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλογος Η' 485, 89).

— Ὡς ποῦ πᾶμεν καὶ γερνοῦμεν, ἢ ἄλλα πράγματα θωροῦμεν (Κύπρον. Σακελλάριος 286, 303).

— Ὅσο μεγαλώνω, ἢ τόσο καὶ μαθαίνω (Βάρνης. Κράχτογλους 26).

— Ὅσον ὁ καιρὸς διαβαίνει, ἢ τόσον ἄνθρωπος μαθαίνει (Κρήτης. Παρνασσός ΙΖ' 798, 210).

— Ὅσο γερωῶ μαθαίνω (Αἶνον. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλογος Θ' 350, 11 [γινωῶ]. — Φολεγάνδρον ἀνέκδοτος παρὰ Κονταρίνη).

— Ὅσο γηράζ' ὁ ἄνθρωπος, τόσο μαθαίνει (Ἡπείρου. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλογος ΙΗ' 182, 38).

— Εὐχαριστοῦμαι πῶς γερωῶ, γιατί ὅλο μαθαίνω (Χίου. Κανελλάκης 241, 204).

— Γάρις τό χω ποῦ πεθαίνω, ἢ ὅσο ζῶ κι' ὅσο μαθαίνω (Παπαξαφειρόπουλος 293, 947. [Τί γὰρ τό χω ποῦ δὲν πεθαίνω ἢ ὅσο ζ.] — Ἐλευσίνος Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασσιμάτη).

— Δὲν ἔχω πῶς ἀποθαίνω, ἢ μόνο ποῦ δὲ ζῶ νὰ μαθαίνω (Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγών 348, 118).

— Ὅσο γεράζω, τόσο μαθαίνω (Ἡπείρου. Ἀραβαντινὸς 994. — Βενιζέλος 229, 767).

— Ὅσον γινωῶ, τόσον μαθαίνω (Καλλονῆς Λέσβου ἀνέκδοτος παρὰ Γρ. Βερναρδάκη).

— Δὲν τὸ ἔχω πῶς γηράζω, ἀλλὰ τὸ ἔχω πῶς μαθαίνω (Μανιάκης σ. 14).

— Δὲν τό χω πῶς γερωῶ, ἀλλὰ πῶς μαθαίνω (Βενιζέλος 59, 96).

— Τήνον ἀνέκδοτος παρὰ τῆς Κ^ας Στ. Καραλή. [Δὲν ἔχω πῶς γ. μόν' ἔχω πῶς μ.] — Ὁμοίως παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου. [μὸν' τό χω πῶς μ.].

— Δὲν μὲ μέλει πῶς πεθαίνω, ἢ ὅσο ζῶ, τόσο μαθαίνω (Βενιζέλος 56, 63. — 159, 163 [Μὴ γὰρ τό χω πῶς π.]. — Ἀθηναϊκή. Ἐβδομάς Α' 104 [Δὲν κλαίω πῶς π. μόν' ὁ. ζῶ μ.]. — Δημητσάνης Γόρτυνος ἀνέκδοτος παρὰ Φ. Ἡλιοπούλου [Δὲν τόχω πῶς π., ὁ. ζῶ, κι' ὅσο μ.].

— Δὲν τὸ ἔχω πῶς πεθαίνω, ἢ παρ' ὀπόσο πάω, μαθαίνω (Κεφαλληνίας ἀνέκδοτος παρὰ Σπ. Παγώνη).

— Δὲν τό χω γὰρ πῶς ἀποθαίνω, μόνο πῶς ὅσο γερωῶ μαθαίνω (Κρήτης. Παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

— Δὲν κλαίει ἢ γριὰ πῶς ἀπεθαίνει, ἢ μόνου ποῦ δὲ ξῇ γιὰ νὰ μαθαίνει (Νάξου ἀνέκδοτος παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Αἱ παροιμίαι αὗται συνηθέστερον λέγονται ὑπὸ γερόντων, δηλούν-

των τὴν ἔκπληξιν αὐτῶν ἢ τὸν θαυμασμόν ἐπὶ τῇ θεᾷ ἀήθους τινὸς πράγματος ἢ ἐπὶ καινοφανῶν ἀκουσμάτων. "Ἄλλαι δὲ παροιμίες κατειρωνεύονται τῶν ὀψιμαθῶν, τῶν ἀκαίρως ἐπιτιδομένων εἰς σπουδὴν καὶ διδάσκουσιν ὅτι ἀνώνητος εἶναι ἢ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν φιλοπονία.

— Μάθε, γέρο, γράμματα, || τῶρα 'ς τὰ γεράματα (Μανάρης 25 [γέρων—εἰς τὰ γ.]. — Ἀραβαντινός 693. — Βενιζέλος 150, 7. — Βάρνης. Κράχτογλους 24. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

— Τῶρα 'ς τὰ γεράματα || μάθε, γέρο, γράμματα (Κοραῖ "Ἀτακτα Β' σ. 91 [εἰς τὰ γ., μ., γέρον, γρ.]. — αὐτ. σ. 231 [ὁμοίως]. — Sanders 108. — Ἀραβαντινός 1448. — Κρήτης Jeannarakī 194. — Λευκάδος. Ὁ ἐν Κ Π. σύλλογος Η' 462. — Πόντου. Ἐπτάλοφος 1870 Β' 349, 20 [Τῶρα πλέον 'ς τὰ γ. μ., γέρον, γρ.]. — Παπαξαφειρόπουλος 304, 1082. — Κρήτης. Φραντζεσκάκης 116. — Χίου. Κανελλάκης 307, 707. — Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγών Α' 362, 408. — Αἴνου. Ὁ ἐν Κ Π. σύλλ. Θ' 349, 7 [γυράματα, μ. γέρε]. — Μερίστης. Ὁ ἐν Κ Π. σύλλογος Κ Α' 324, 345. — Λακκοβικίων Γούσιος 8. — Φολεγάνδρου παρὰ Κονταρίνη. — Λακκοβικίων Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωΐου [γυράματα, μάθι, γέρον, γρ.]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ὄμ.]. — Ἐλευσίνος Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη). — Κρήτης, παρὰ Γ. Ι. Κалаϊτσάκη. — Ἀδριανουπόλεως παρ' Ἀβρ. Δανών.

— Τῶρα 'ς τὰ γυράματα || θὰ μάθ' οὐ γέροντες γράμματα (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Μάθε, γέρο, γράμματα, || Τῶρα 'ς τὰ σκοντάματα (Κρομμύδη Ἀκολουθία διατριβῆς 31. — Δάρβαρις 298. [γέρον]. — Κεφαλληνίας παρὰ Σπ. Παγώνη).

— Μάθε, γέρο, γράμματα, || τῶρα 'ς τὰ γεράματα, || τύφλαις καὶ σκοντάματα (Κρομμύδη Ἀκολουθία Β' Διατριβῆς 31 [τῶρ' εἰς τὰ γυράματα — σκοντάματα]. — Negris 74, 457 [σκοντάματα]).

— Ζῆγε, γέρο, νὰ μαθαίνης (Μάνης ἀνέκδοτος παρὰ Κ. Πασαγιάννη).

— Γέρος καὶ δὲν ἔμαθες, καὶ καρτερεῖς νὰ μάθης! (Καβαδίας ἀρ. 1108).

Ἐξειδοποιούσι δὲ τὴν ιδέαν εἰς γέροντα μὲν Σαρακηνὸν ἀναφερομένη ἢ βυζαντινὴ παροιμία:

— Γέροντα Σαρακηνὸν γράμματα μὴ μαθάνης. (Ducangius Glossarium Graec. σ. 851 [Σαρακηνή—μαθένη]. — Κοραῖ "Ἀτακτα Β' 231. — Ἀττικὸν ἡμερολόγιον σ. 386, 76. — Krumbacher, Sammlung byz. Sprichw. 71, 65 [μάθαινε]. — Mrg. Spr. 91, 51. 122. 182).

εἰς τὸν ὄνον δὲ ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν σύμβολον τοῦ δυσμαθοῦς αἱ ἀκόλουθοι νεοελληνικαί:

— Παλιὸς γάδαρος πορπατηξιά δὲ μαθαίνει (Νάξου παρὰ Μ. Ί. Μαρκόπολι).

— Σαράντα χροινῶ γάδαρους πουρπατ'ξιά δὲ μαθαίνει (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Γέρονς γάδαρους δρόμον δὲ μαθαίνει (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Παλιὸς γάιδαρος, καινούρια περπατησιὰ δὲ μαθαίνει (Ἠπειρον· Ζωγράφ. ἀγ. Α' 191, 5 [δὲ βγάνει]. Τήνον παρὰ Στ. Καραλή [πιρπατ'σιὰ δὲ μαθαίνει]). — Ἰωάννινα παρὰ Δ. Σάργου [πιρπατ'σιὰ δὲ μαθαίνει]).

— Σαρανταπέντε χροινῶνε γάιδαρος καινούρια περπατησιὰ δὲ βγάνει (Πλαγιά παρὰ Λαζάρου).

— Τριάντα χροινῶ γάδαρος πορπατησιὰ δὲ μαθαίνει (Βενιζέλος 75, 137).

— Ἐκατὸ χρόνων γάδαρος ῥαβάνι δὲν κάνει (Βενιζέλος 75, 137).

— Παλιὸ γονυμάρι κινούργια πιρπατησιὰ (Λακκοβίκια Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωΐου. — Ἰωάννινα παρὰ Σάργου [πιρπατησιὰ]).

— Παλιὸ μουλάρι, καινούρια περπατησιὰ (Ἠπείρου. Ἀραβαντινὸς 1068. — Βενιζέλος 248, 16).

— Τριάντα χροινῶ Γιάννης Μαστρογιάννης δὲ γίνεται (Βενιζέλος 75, 137. — Βάρνης Κράχτογλους 29 [Σαράντα χροινῶ Γ. δὲ γίνεται Μ.]).

ὁ μάρτυς ἀφ' ἐστίας (στ. 43).

Τὴν ἀρχαίαν ταύτην παροιμίαν (βλ. Leutsch εἰς Ζηνοβ. 40) πιθανώτατα ἐκ βιβλίων παρέλαβεν ὁ Γλυκᾶς.

ἐπὶ προδήλοις πράγμασιν οὐ χρεία τῶν μαρτύρων (στ. 44).

Πιθανώτατα καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὡς παροιμία θὰ ἐφέρετο ἡ γνώμη αὕτη, ἡ μὴ ἀνευρισκομένη μὲν ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ δικαίῳ διατυπωθεῖσα δ' ἐν τῷ κανόνι τοῦ κανονικοῦ δικαίου τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας: notorium non eget probatione. Παραπλησία εἶναι ἡ παρὰ Γεωργίῳ τῷ Ἀκροπολίτῃ (σ. 138 Bonn.) βυζαντινὴ παροιμία: „Ἐπὶ (γὰρ) τοῖς δήλοις καὶ οἱ αἰεῖδαροι λέγουσιν“. Τὴν αὐτὴν δ' ἐννοίαν ὑποσημαίνει δι' ἄλλης εἰκόνης καὶ ἡ νεοελληνικὴ παροιμία:

— Χωρὶδ ποῦ φαίνεται κολαοῦξο δὲν θέλει. (Ἠπείρου. Ἀραβαντινὸς 1481 [ποῦ νὰ φ. δὲν θ. κολαγούξην]. — Βενιζέλος 340, 64. — Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς 181, 55 [τὸ χ. — ὁδηγὸν (κολαγούξο)]. — Βάρνης. Κράχτογλους 32. — Πελοποννήσου. Παπαζαφειρόπουλος 308, 1122 [κολαούξην]. — Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγ. Α' 353, 214 [Ἡ χώρα — δὲθ θέλει]. — Λακκοβικίων. Γούσιος 91 [τὸ χ. — κουλαβούξην]. — Μεγίστης. ὁ ἐν ΚΠ. σύλλογος ΚΑ', 324, 487 [τὸ χωρίον — κολαοῦξοδ δὲθ θ.]. — Βύρων Γ', 378, 66. — Πάτμου παρὰ Χ. Μα-

λανδράκη [Τὸ χωρὶ — κολαοῦντζο]. — Τήνου παρὰ τῆς Κ^α Στ. Καραλῆ [θέλι.] — Νάξου παρὰ Γαβρ. Λεγάκη. — Φολεγάνδρου παρὰ Κονταρίνη [ποδότα δὲ θ.]. — Κρήνης Ἐρυθραίας παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ῖ: πιλότο δὲ θ.]. — Ἀδριανουπόλεως παρὰ Δανών. — Μυκόνου παρὰ Α. Παπαβασιλείου. — Ἡλείας παρὰ Λιναρδάκη. — Βρεσθένων Λακεδαίμονος παρὰ Α. Κωνσταντοπούλου. Ταύτην τὴν παροιμίαν καὶ ἐγὼ ἤκουσα πολλαχοῦ).

— Τοῦ χουριῦ ποῦ φαίνεται κολαοῦζουν δὲν θέλεις (Λειβησίου παρὰ Μουσαίου. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Χουριῦ — κολαοῦζον δὲ θέλι]).

— Τὸ πρᾶμα ποῦ φαίνεται κολαοῦζη δὲ θέλει (Κρήτης. Ἄπτερα 40. — καὶ παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Ἄφ' ὧν ἡμεῖς ἐπάθομεν, ἐμάθομεν ἀρκούντως (στ. 45).

Ὅμοιαι γινῶμαι καὶ παροιμίες ἑλληνικαὶ πλείσται φέρονται ὧν τινες ἐσημείωσαν οἱ ἐκδότης τῆς Γοττιγγείου συλλογῆς τῶν Παροιμιολογῶν (Εἰς Διογενίαν. Βιένν. 61. Μακάρ. 244. Ἀποστόλ. 1290). Νεοελληνικὰς δὲ παροιμίας γινώσκουμεν τὰς ἐξῆς:

— Ἐπαθε καὶ ἔμαθε (Negris 41, 260. — Βερέττας 25, 15. — Βενιζέλος 80, 218. — Πόντου παρὰ Ι. Βαλαβάνη — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη [Ἐπαθε, ἔμαθε]).

— Ὁ τς κί' ἂν παθάν', μαθάν' (Πόντου. Ἐπτάλοφος 1870, σ. 363, 134).

— Παθὸς μαθὸς (Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη [Ὁ π. εἶναι μ.]. — Βρεσθένων παρὰ Α. Κωνσταντοπούλου).¹⁾

— Ὁ παθεῖς μαθεῖς (Πόντου. Ἐπτάλοφος 363, 134).

— Δὲν τὴν πάθαμε, || παρὰ τὴ μάθαμε (Κεφαλληνίας παρὰ Σπ. Παγώνη).

— Ἄ δὲν πάθης, δὲ μαθαίνεις (Καβαδίας 127. — Ἡπίρου. Ὁ ἐν ΚΠ σύλλ. ΙΗ' 181, 33 [Ἄν δὲν πάθ' ὁ ἄνθρωπος δὲ μαθαίνει]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Σὰ δὲν πάθης, δὲ μαθαίνεις]. — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [δὲ θὰ μάθης]).

— Ὅπου δὲν πάθῃ, δὲ μαθαίνει (Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

— Ὅποιους δὲν ἔπαθι, δὲν ἔμαθι (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Δὲν ἔπαθε, δὲν ἔμαθε (Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

— Ἄν' κί' παθάνης, κί' μαθάνης (Πόντου παρὰ Ι. Βαλαβάνη).

1) Ὅτι ἀπαράλλακτος παροιμία (παθὼν καὶ μαθὼν) ἦτο ἐν χρῆσει καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συνάγομεν ἐκ τοῦ Νικήτα τοῦ Εὐγενειανοῦ (Γ', 194 Hercher): „Παθοῦσα καὶ μαθοῦσα νῦν, τὸ τοῦ λόγου“.

- Τὸ πάθημά ναι μάθημα (Χίου. Κανελλάκης 305, 695).
 — Τὰ παθήματα μαθήματα (Βυζαντίου Λεξικὸν λ. μάθημα. — Ἡπειρου. Ἀραβαντινὸς 1267. — Βενιζέλος 291, 99. — Μέντωρ (Σμύρνης) τ. Δ' σ. 53, 7. — Ἡπειρου. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. ΙΗ' 181, 32. — Λακκοβικίων. Γούσιος σ. 96. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).
 — Τὰ παθήματα γίνονται μαθήματα (Κοραῖ Ἀτακτα Δ' 381. — Sanders 126. — Βερέττας 25, 15. — Πόντου. Ἐπτάλοφος 363, 134. — Κρήτης. Jeannaraki 166. Ἀπτερα (ἐφημερίς) ἀρ. 30. — Βάρνης. Κράχτογλους 31. — Πελοποννήσου. Παπαζαφειρόπουλος 291, 921. — Στερεᾶς Ἑλλάδος [εἶναι μ.]. — Πολιχνίτου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [γίνονται]. — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [γίνονται]. — Φολεγάνδρου παρὰ Κονταρίνη. — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).
 — Τὰ παθήματα τῶν πρώτων γεφυρῶν τῶν δευτέρων (Βερέττας 56, 3. — Βενιζέλος 291, 101. — Ἀνατολική ἐπιθεώρησις Α' 379. — Πολυλᾶ φιλολογ. γλῶσσα σ. 69 [γιοφυρῶν]. — Λακκοβικίων. Γούσιος 96 [τοῦ πρώτου — τοῦ δευτέρου]).
 — Τῶν πρώτων τὰ παθήματα τῶν πισινῶν γεφύρια (Νε. ἀνάλ. 415).¹⁾

1) Ἡ αὐτὴ ἔννοια διὰ παραπλησίως εἰκόνας διατυπώται καὶ ἐν τῇ βυζαντινῇ παροιμίᾳ „Μωρὸς δείξει πόρον“ (Πλανούδ. 2). Ἡ παροιμία αὕτη κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Kurtz (σ. 14) σημαίνει ὅτι ὁ μωρὸς θὰ δείξῃ ἡμῖν τὴν ὁδόν, ἥτοι διὰ τοῦ παραδείγματός του θ' ἀποτρέψῃ ἡμᾶς νὰ πράξωμεν οἷα καὶ αὐτὸς ἄτοπα. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ἡστορήσε τοῦ ὁρθοῦ, ὡς καὶ ὁ Usener (ἐν D. Ltz. ἀρ. 50), ὅστις εἰκασεν ὅτι αὕτη „enthält die in altgriechischen Gründungslegenden zum Ausdruck gebrachte Erkenntnis, dass ohne Nachdenken der Einfältige oft den richtigen Ausweg findet, auf den der Verständige nicht verfällt“. Ἐπιτυχέστερον ὅμως ὁ Crusius (Rhein. Mus. τ. 42 σ. 400) ὑποδεικνύει σχέσιν τῆς βυζαντινῆς πρὸς τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Πλάτωνος σ. 393 Bekk. (Γερηνόρ. Κόπρ. Λουγδ. 192) καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Αἰσώπειον μῦθον (30 Halm.). Διότι φανερόν νομίζομεν ὅτι τὸ πόρος ἐνταῦθα κεῖται κυριολεκτικῶς, ἐν τῇ σημασίᾳ ἣν μέχρι τοῦ νῦν διετήρησεν ἡ λέξις, δηλοῖ δὲ τὸ ἀβαθὲς τοῦ ποταμοῦ, ὁπόθεν εἶναι οὗτος διαβατός (die Furt, le gué). Ὅθεν ἡ παροιμία διδάσκει ὅτι ὁ φρόνιμος, μέλλων νὰ διαβῇ ποταμόν, πρέπει ν' ἀφίνη νὰ προηγηθῇ μωρὸς συνοδοιπόρος, ὅστις ὀψοκινδυνῶν θὰ εὕρῃ τὸν πόρον ἢ θὰ παρασυρθῇ ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ὡς ἡ ἀλόπηξ τοῦ Αἰσωπείου μύθου. Οὕτω τὸ πάθημα τοῦ πρώτου γίνεται μάθημα τοῦ δευτέρου, ὁ προπορευόμενος χρησιμεύει ὡς γέφυρα τῶν ἐπομένων κατὰ τὰς νεοελληνικὰς παροιμίας. Ὅμοια παραγγέλλει καὶ ἀρχαία ἰσπανικὴ παροιμία: A gran aroyo, passar postreiro = εἰς μέγαν ποταμόν, νὰ περνῇς ὕστερος (Valles ἀρ. 390 παρὰ Haller, Altspanische Sprichw. σ. 482). Ὅτι δὲ αὕτη εἶναι ἡ ἔννοια τῆς βυζαντινῆς παροιμίας ἐπιμαρτυρεῖ ἡ χρῆσις ταύτης παρὰ Ψελλῷ (Σάθα, Μεσ. Βιβλ. τ. Ε' σ. 542): „καὶ τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι πόρον, οἷα μωρὸς, τοῖς ἄλλοις ἀνοίγει, τοῖς (γρ. τῆς) ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα πρὸς τὰ θειότερα διαβάσεως“. Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι ἐν τῇ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τοῦ Πλάτωνος ἀρχαίᾳ παροιμίᾳ „Ὁ τὸν ποταμόν καθιγνούμενος καὶ τὸν πόρον ζητῶν, αὐτὸ δείξει“ ἔννοεῖται τὸ ὕδωρ, δηλαδὴ ἐρωτηθεὶς ὁ κ. εἰ βάθος ἔχει τὸ ὕδωρ ἔφη, αὐτὸ (τὸ ὕδωρ) δείξει (τοῦτο). Ὁ δὲ Σουίδας ἐν λ. Αὐτὸ δείξει καὶ ὁ Ἀποστόλιος 349, λέγοντες ὅτι ἔλλειπει τὸ ἔργον,

— Τῶν ἄλλων τὰ παθήματα || γίνονται μαθήματα (Βενιζέλος 80, 219).

— Ὅστις παθαίνει ἕνα, δασκαλεύει ἑκατό (Βενιζέλος 228, 761).

— Πότε νὰ πάθω χίλιαις ζημιαῖς, νὰ μάθω χίλιαις γνώσας (Παπαζαφειρόπουλος 283, 832).

Καὶ ζῶντα μὲ κατήντησεν εἰς ἄδην παρ' ἐλπίδα (στ. 65).

Συνήθεις εἶναι καὶ σήμερον φράσεις καὶ παροιμίαι ἐμφαίνουσαι ὅτι τῶν τεθλιμμένων καὶ τῶν ἀσθενικῶν ἡ ζωὴ κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ θανάτου.

— Ἡ κακὴ ζωὴ τοῦ Χάρου μοιάζει (Βερέττας 74, 12. — Βενιζέλος 97, 78. — Κεφαλληνίας παρὰ Σπ. Παγώνη).

— Ζωντιανὸς κ' ἄχωστος (Κεφαλληνίας παρὰ Σπ. Παγώνη).

— Πεδαμένος κ' ἄθαπτος (Δημητσάνης Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη).

— Θαμένος κ' ἄθαπτος (Ἡπείρου. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. Ι Δ' 219).

Πρὸς ταύτας παραβλητέον τὸ τοῦ κωμικοῦ Τιμοκλέους (Στοβ., Ἀνθολ. 91, 15. Kock, Fr. com. Att. II σ. 466, 35): „οὗτος μετὰ ζώντων τεθνηκῶς περιπατεῖ“. Ὁμοίως Σοφοκλ. Φιλοκτ. 1018: „ἐν ζῶσιν νεκρόν“. Εὐριπ. Ἰκέτ. 968—9. — Append. prov. Gott. 196.

Συμφέρει χρόνος ὁ κακὸς καὶ κρείττων ἐνὶ πάντως τοῦ γείτονος τοῦ πονηροῦ καὶ τοῦ συκοφαντοῦντος. τοῦ χρόνου γὰρ κατὰ μικρὸν συμπεριφερομένου, συμφέρονται καὶ τὰ δεινὰ καὶ ῥέουσι τῷ χρόνῳ, ὁ γείτων δὲ παράμονος τοῖς γειτονοῦσι σκόλοψ, συκοφαντῶν, δολορραφῶν, μοχλεύων, ἐνεδρεύων, πόστας (;)¹) ἰστών ἀσυμφανῶς καὶ βρόχους ἐξορύσσων.

(στ. 79 κέ.).

Οἱ μὲν πρῶτοι δύο στίχοι φαίνονται διασκενὴ δημῳδους παροιμίας, οἱ δὲ λοιποὶ εἶναι ῥητορικοὺς πλατυσμὸς πρὸς ἐξήγησιν ταύτης. Ὅτι

εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν παρὰ Σοφοκλεὶ καὶ Ἀριστοφάνει αὐτοτελεῖ παροιμίαν Αὐτὸ δείξει τοῦργον. Ἀλλ' ἂν, ὡς δὲν φαίνεται ἀπίθανον, ἡ ἐν λόγῳ παροιμία δὲν εἶναι πολὺ παλαιά, καὶ μόνον τὸ αὐτὸ δείξει προσεκολλήθη εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας συνηθείας, τότε ἄλλως πρέπει νὰ συντάξωμεν ταύτην, ὑποκείμενον τοῦ δείξει λαμβάνοντες τὰς μετοχὰς ἦτοι ὁ καθηγούμενος καὶ ζητῶν δείξει αὐτὸ (τὸ τοῦ ὕδατος βᾶθος).

1) Ἀντὶ τοῦ προδήλως ἐφθαγμένου πόστας γραπτέον ἴσως πόδας. Ἐννοεῖ δ' ὁ ποιητὴς πόδας ἰστών (ιστόποδας), οὓς πηγνύει ὁ φθονερός γείτων, ἵνα ὀφάνῃ τὰς δολοπλοκίας του. Καὶ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον „συμφέρει ὁ χρόνος“.

δ' ὑπῆρχε τοιαύτη βυζαντινὴ παροιμία, πλὴν τοῦ προηγουμένου στίχου, ὑπεμφαινόντος τοῦτο, μαρτυροῦσιν καὶ αἱ ἐξῆς σημεριναί:

— Κάλλιο κακὸ χρόνον παρὰ κακὸ γείτονα. (Πάρον παρὰ Π. Σαρρή. — Πολυχνίτου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη. [Κάλλια κ. χρόνον πῆρι κ. γείτονα]. — Λευκάδος [κακὸς χρόνος π. κακὸς γείτονας]. — Κύπρου. Σακελλάριος 286, 297 [Κάλλιον κακὸν χρόνον παρὰ κακὸν γείτον]. — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [Καλλιὰ ναι ἕνας κακὸς χρόνος, π. ἕνας κακὸς γείτονας]).

— Τὸν κακὸ χρόνον τὸν περνᾷς, τὸν κακὸ γείτονα ὄχι. (Παπαζαφειρόπουλος 300, 1041^b [γείτονα δὲν τὸν περνᾷς]. — Ζητούνης Γορτυνίας παρὰ Κ. Κασιμάτη [ὁμοίως]. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρι. — Δημητσάνης Γορτυνίας παρὰ Φ. Ἡλιοπούλου).

— Ὁ κακὸς χρόνος περνᾷ, κί' ὁ κακὸς ὁ γείτονας μένει (Κρομμύδη Ἀκολουθία Β' διατριβῆς 41 [περνᾷ, ὁ δὲ κ. γείτων μ. πάντα]. — Negris 89, 566 [ὁμοίως]. — Ἀραβαντινὸς 854. — Βενιζέλος 187, 161 [ἤ: Ὁ κακὸς καιρὸς — ὁ δὲ κ. γ.]).

— Ὁ κακὸς ὁ χρόνος διαβαίνει, || ὁ κακὸς ὁ γείτονας πάντα μένει (Μανάρης σ. 29 [ὁ δὲ κακὸς ὁ γείτων]).

Ὅπου ἔχει ἀμέριμνον ψυχὴν, ὅπου ἐνι χορτασμένος ποτὲ οὐ πιστεύει νηστικόν, ποτὲ οὐ ψυχοπονᾶται (στ. 117—118).

Αὐτὸς ὁ ποιητὴς δηλοῖ ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι „λόγος δημοτικὸς ἀρχαῖος“ ἤτοι ἀρχαία παροιμία. Ὁμοίως δὲ νεοελληνικὰς παροιμίας ἔχομεν τὰς ἐπομένας:

— Δὲν πιστεύει ὁ χορτασμένος τὸ κακὸ τοῦ νηστικοῦ (Ἀραβαντινὸς 254. — Βενιζέλος 58, 80).

— Ὁ χορτασμένος τοῦ νηστικοῦ δὲν πιστεύει (Κρομμύδη Ἀκολουθία Β' διατριβῆς 39 [τὸν νηστικὸν δὲν τὸν πιστεύει]. — Μανάρης 35 [ὁμοίως]. — Negris 106, 698 [ὁμοίως]. — Βενιζέλος 245, 1004. — Κρήτης. Φρατζεσκάκης 113 [Ὁ χ. δὲν π. τοῦ ν.] — Στερεᾶς Ἑλλάδος. [Ὁ χορτάτος τὸν νηστικό]. — Δημητσάνης Γορτυνίας παρὰ Φ. Ἡλιοπούλου. — Ἰωαννίνων παρὰ Σάρρον [Ὁ χορτασμένους τοῦ νηστ'κὸ δὲν τὸν πιστεύει]).

— Ὁ χορτασμένος δὲν πιστεύγει τοῦ πεινασμένου (Κρήτης. Jeanparaki 144. — Θήρας παρὰ Νοητάκη).

— Ὁ χορτασμένος τοῦ πεινασμένου δὲ θυμᾶται (Νισύρον. Ζωγράφ. Α' 411, 24 [τοῦ νηστικοῦ]. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπουλ. — Φολεγάνδρου παρὰ Κονταρίνη).

— Ὁ χορτάτος δὲν πιστεύει τοῦ νηστικοῦ (Παπαζαφειρόπουλος 278, 774. — Πελοποννήσου παρὰ Α. Καρκαβίτσα [τοῦ ν. δὲν π.]. — Βρεσθένων Λακεδαιμόνος παρὰ Α. Κωνσταντοπούλου [ὁμοίως]).

— Ὁ χορτάτος τοῦ πεινασμένου δὲν πιστεύγει (Βάρνης. Κράχ-
τογλους 25 [τὸν πεινασμένο δὲν τὸν πιστεύει]. — Χίου Κανελλάκης
273, 462. — Κεφαλληνίας παρὰ Σπ. Παγώνη [πιστεύει]).

— Ὁ χορτάτος τ' πινασμέν' δὲ τ' θυμᾶτ' (Τήνου παρὰ τῆς
Κ^α: Στυλιανῆς Καραλή).

— Ἡ χουρτάτους τοὺν νησκὸ δὲν τοὺν πιστεύει (Λακκοβίκια
Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωῖτου).

— Δὲν πιστεύει ὁ χορτάτος τὴν κοιλιά τοῦ νηστικοῦ (Γορτυνίας
παρὰ Ν. Λάσκαρη).

— Χουρτατὸς τοῦ νησκὸ δὲ τοῦ ρουτᾶ (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερ-
ναρδάκη).

— Ὁ χορτασμένον γιὰ τὸν πεινασμένον ψιλὰ ψιλὰ θρύφτει (Πόν-
τον παρὰ Ἰ. Βαλαβάνη. = Παραθέτει εἰς αὐτὸν μικρὰ τεμάχια ἀν-
επαρκῇ νὰ τὸν χορτάσῃ).

— Χουρτασμένους τοὺν ἱνισκὸ δὲν τοὺν ρουτᾶ, τὼ καβαλλάρεις
τοῦ πουργατάμινου (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Ἐν τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ βλέπομεν τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ δι' ἄλλης
εἰκόνης ἐκφερομένην, ἥτις καὶ ὡς ἰδίᾳ παροιμία λέγεται: „Ὁ καβελάρης
δὲν πιστεύει τοῦ ἀπεξοῦ“ (Βρεσθένων Λακεδαιμόνος παρὰ Α. Κων-
σταντοπούλου). Ἀλλ' ὁ Γλυκᾶς ἐν στ. 119—127 καὶ ἄλλων εἰκόνων
ποιεῖται χρῆσιν, πιθανῶς μὴ παραλαβὼν ταύτας ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ
λαοῦ, ἀφοῦ δὲν ἀνευρίσκονται ἐν ἄλλαις παροιμίαις.

Ὡς ὄρνειον πετάζεται¹⁾ δοκοῦν τον δλα δμάλιν (στ. 129).

„Σὰν τὸ πουλλ πετᾶ“ „αὐτὸς πετᾶ σὰν τὸ πουλί“ εἶναι συνήθης
παροιμιακὴ φράσις πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀμερίμνου.

Τόπος οὐ χωρεῖ σε (στ. 156).

Ὅμοίως εἶπε καὶ ὁ Πτωχοπρόδρομος (ς' 368 σ. 123 Legrand):
„δλους χωρεῖ ἡ ἐκκλησιὰ καὶ μὲν (γρ. κ' ἐμὲν) οὐδὲν ἐχώρει“. Ἡ φράσις
„δὲν μὲ χωρεῖ ὁ τόπος“ εἶναι συνήθης ἀντὶ τοῦ δυσφορῶ, ἀδημονῶ·
ἡ αὐτὴ εἰκὼν ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῇ μεταφορικῇ χρήσει, τῇ καὶ κατὰ τοὺς
ἐλληνιστικοὺς χρόνους συνήθει, τῶν λέξεων στενόχωρος, στενοχωρητικός
(βίος), στενοχωρία, στενοχωρῶ -οῦμαι.

Κουκλιν κουκλιν ἐὰν σωρευθῇ τὸ μῶδιν νὰ γεμίσῃ (στ. 183).

Ἀπαράλλακτοι σχεδὸν εἶναι τινες τῶν κάτωθι νεοελληνικῶν πα-
ροιμιῶν:

1) Κατὰ τὴν ὁρθὴν διόρθωσιν τοῦ Χατζιδάκι (Byz. Z. I σ. 102) ἀντὶ τοῦ ἐν
τῷ χειρογρ. πελάζεται.

— *Κουκκί κουκκί*, || γεμίζει τὸ σακκί (*Αἶνου. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. Θ' σ. 349,8. — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου*).

— *Κοκκὶν καὶ κοκκὶν* || γομών τὸ σακκίον (*Πόντου. Ἐπτάλοφος 1870 σ. 362, 162*).

— *Κουτσὶν κουτσὶγ* || γεμίζει τὸ σακκί (*Μερίστης. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. ΚΒ' 320, 257*).

— *Κούκκουδο κούκκουδο* τὸ μάλαθρο, || γέμισ' ἢ γριὰ τὸν κάλαθο (*Βενιζέλος 144, 418 [ἐγέμισε]*).

— *Μάραθο καὶ μάραθο*, || γεμίζ' ἢ γριὰ τὸν κάλαθο (*Κρήτης. Jeannaraki 84. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι [Ἀμάραθο κι' ἀμάραδο γ. ἢ γριὰ]*).

— *Σκουλλ σκουλλ* τὸ μάραθο || γεμίζ' ἢ γριὰ τὸν κάλαθο (*Κρήτης. Φραντζεσκάκης 114*).

— *Φασοῦλι* τὸ φασοῦλι, || γεμίζει τὸ σακκοῦλι (*Παροιμία κοινοτάτη. — Δάρβαρις 300 [Φ. καὶ φ.]. — Μανάρης 11, 94 [Ἀπὸ φ. φ.]. — Βυζαντίου Λεξικὸν λ. φασοῦλι [Ἀπὸ φ. φ.]. — Βερέττας 61, 1. — Ἀραβαντινὸς 1452. — Βενιζέλος 330, 8. — Πόντου. Ἐπτάλοφος σ. 362, 122 [Φασοῦλιν καὶ φασοῦλιν γομώνει τὸ σακκοῦλιν]. — Βύρων τ. Γ', 441, 62. — Βάρνης. Κράττογλους 31 [Φ. 'ς τὸ φ.]. — Παπαξαφειρόπουλος 306, 1093. — Χίου. Κανελλάκης 316, 780 [Φ. φ.]. — Κατιρλί Βιθυνίας. Μακρῆς σ. 87 [Ἀπὸ φ. φ. γιομίζει]. — Ἡπείρου. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλογος τ. ΙΗ', 180, 13. — Μερίστης. Αὐτ. τ. ΚΑ', 325, 545 [Φασοῦλιφ φ. γιμίζει]. — Λακκοβικίαν Μακεδονίας Γούσιος 99 [μὲ φ.]. — Αὐτόθεν παρὰ Ι. Πρωτὸν [Ἀπὸ φασοῦλι δὲ φασοῦλι γιομίζει τοῦ σακκοῦλι]. — Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ. [Φασοῦλι τοῦ φασοῦλι γιουμόξι τοῦ σακκοῦλι]. — Σίφνου παρὰ Σπ. Δονκάκη. [Φ. 'ς τὸ φ.] — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [Φ. φ. γεμόντζει]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Φασοῦλι τοῦ φασοῦλι γιμίζει τοῦ σ. ἢ: γιμώξι]).*

— *Λουμποῦνι* τὸ λουμποῦνι || γεμίζει τὸ σακκοῦλι (*Νισύρου Ζωγράφ. Α' 411, 35*).

— *Σταλαματιά σταλαματιά* γεμίζει τὸ πιθάρι (*Ῥόδου. Ἐφημ. Φιλομαθ. 1860 σ. 1257. — Χίου. Κανελλάκης 294, 623 [γ. τὸ ποτήρι]*).

Καὶ ἀντιστρόφως:

— *Σταλαματιά σταλαματιά* ἡδίασε τὸ βαγένη (*Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ*).

— *Φασουλάκι φασουλάκι*, κι' ἀσπρουλάκι ἀσπρουλάκι, || ἀδειάζει γλήγορα τὸ σακκουλάκι (*Βενιζέλος 330,9*).

Ἔσω σὲ ἔχω, κόσσυφε, δωρεὰν καὶ σπαρταρίζεις (στ. 245).

Πιθανώτατα εἶναι καὶ αὕτη παροιμία, ἀλλ' ὁμοίαν νεοελληνικὴν δὲν ἐνθυμούμεθα.

Ὅσα καὶ ἂν λέγῃς ὁ πονῶν, καὶ κρούῃς καὶ λαμβάνῃς, πάντα δοκοῦσιν ὄνειρος εἰς ἄθλιβον καρδίαν (στ. 252—3).

Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι παράφρασις μεσαιωνικῆς παροιμίας μέχρι τοῦδε διατηρηθείσης: „Ξένος πόνος ὄνειρος“, ἣτις ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Πλανούδη (ἀρ. 268) μετεβλήθη εἰς „Ἀλλότριον ἄλγος ὄνειρος“. Εὗρηται δ' ἐν ταῖς μεσαιωνικαῖς συλλογαῖς καὶ κατ' ἄλλον τύπον: „Ξένος πόνος ὄλον γέλι“ (Ἀγιορειτικοῦ κώδικος ῥωσικοῦ μοναστ. ἀρ. 779 φυλλ. 9^β ἀρ. 70). Καὶ ὑπὸ τὸν τύπον δὲ τοῦτον καθὼς καὶ ὑπὸ ἄλλους ὁμοίους σώζεται παρὰ τῶ καθ' ἡμᾶς λαῶ, ὡς καταδείκνυνται ἐκ τῶν κάτωθι παρατεθειμένων.

— Ξένος πόνος ὄνειρος (Βάρνης. Κράχτογλους 24).

— Ξένους πόνους ὄνειρον (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Ξένον πόνος ὄνειρον (Πόντον παρὰ Ἰωάνν. Βαλαβάνη).

— Ξένος πόνος, ὄλο γέλια. (Νεοελλ. ἀνάλ. ἀρ. 269. — Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγ. 357, 306 [Ξένα γέλια]. — Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη [ὁμοίως]).

— Ξένοι πόνοι, ξένα γέλια (Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγ. 366, 379.

— Πάτμον παρὰ Μαλανδράκη. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

— Ξένοι πόνοι, χάχλανα (Κύπρον. Σακελλάριος 287, 331. — Κρήτης παρὰ Ι. Γ. Κалаϊσάκη [χάχαχα] — Χάχλανα δὲ ἡ χάχαχα οἱ καρχασμοί).

— Ξένος πόνος, ξένα δάκρυα (Βενιζέλος 174, 8. — Βύρων τ. Γ' 375, 25. — Τήνου παρὰ τῆς Κ^α: Στυλ. Καραλῇ [Ξένι πόνι]. — Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ὁμοίως]).

— Ξένους πόνους κόπανους (Λειβησίον Λυκίας παρὰ Μουσίου).

— Ξένος πόνος ξώδεσμος (Ἡπείρου. Ἀραβαντινὸς 798.)

— Ξένος πόνος ξώδεσμα (Κρομμύδη Διατριβῇ 126 [ξέδεσμα.] — αὐτ. Ἀκολουθ. Β' διατριβῆς 34. — Μανάρης 28 [ξώδεσμα]. — Negris 85, 336. — Βύρων Γ' 375, 25. — Ἡπείρου. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. ΙΗ' 192, 168. — Ἡπείρου. Ζωγράφ. ἀγ. Α' 50. — Παπαζαφειρόπουλος 263, 594 [ξέδεσμα]. — Ἰωαννίνων παρὰ Σάρρου [ἦ: ξώδεσμα]. — Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη).

— Ὁ ξένος πόνος ξέδεσμος (Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη).

— Ξένος πόνος ξέγδαμα (Βυζαντίου Λεξικὸν λ. ξέγδαμα. — Βερέττας 80,1. — Βενιζέλος 174,7. — Βάρνης. Κράχτογλους 24. — Ἀθηνῶν. Ἑβδομάς Α' 152. — Κεφαλληνίας παρὰ Στ. Παγώνη. — Αὐτόθεν παρὰ τοῦ αὐτοῦ [ξέδαμα]).

— Ὁ ξένος πόνος βροῦντους (Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη).

παρὰ διαβόλου (στ. 295).

Παροιμιώδης φράσις σημαίνουσα τὸ τυχαίως καὶ παρὰ προσδοκίαν ἐπελθόν. Σήμερον λέγομεν πρὸς δήλωσιν τῆς αὐτῆς ἐννοίας „κατὰ στραβοῦ διαβόλου“. (Βλ. καὶ Πτωχοπρόδρ. Α' 177 σ. 44 Legrand.)

Θέλων νὰ δεῖξῃ ὁ Γλυκᾶς ὅτι εἶναι ἀθῶος τῆς πράξεως, δι' ἣν καθεύχθη, καὶ ὅτι τὰ πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἐνοχῆς του προσαγόμενα τεκμήρια οὐδεμίαν πρὸς τὴν κατηγορίαν ἔχουσι συνάφειαν, οὔτε λογικὴν οὔτε χρονικὴν, φέρει ἐν στ. 258—268 τέσσαρας παραβολὰς. Κάποτε ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ λυχναρίου τζῖον, ἢ ὡς λέγομεν σήμερον καύτρα, καὶ εἰς αὐτὸ ἀποδίδεται ἡ σημερινὴ πυρκαϊά. Πάλαι ποτὲ ἐχασμήθη τις κατὰ τύχην καὶ σήμερον ἐνθυμήθη νὰ ποιήσῃ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ πρὸ τοῦ στόματος διὰ νὰ μὴ ἐμβῇ εἰς τὸ σῶμα ὁ διάβολος, κατὰ τὴν μέχρι τοῦ νῦν ἐπικρατοῦσαν πρόληψιν. Προπέρουσιν ἔνυχέ τις κοιμώμενος νὰ ξεσκεπασθῇ καὶ φέτος ἐκρυσολόγησε καὶ προσεβλήθη ὑπὸ φευματισμῶν, καὶ φροντίζουσι περὶ τῆς θεραπείας του οἱ περὶ αὐτόν. Εἰς τὸν ἰδόντα καθ' ὕπνου ὅτι ἔτρωγε πεπόνιον, λέγουσι νὰ πῇ οἶνον διὰ νὰ μὴ πάθῃ τι. — Ταῦτα πάντα ἐκφέρονται μὲν κατὰ τὸν τύπον τῶν παροιμιῶν (μάλιστα ὁ στ. 263), δὲν εἶναι ὅμως βέβαιοι ἂν ἀληθῶς δημῶδεις παροιμίαις διεσκεύασεν οὕτως ὁ Γλυκᾶς. Ὁ καθ' ἡμᾶς λαὸς ἔχει πολλὰς ἀντιστοιχοὺς παροιμίαις, ὧν γίνεται χρῆσις εἰς δήλωσιν τῶν παρακαίρως πραττομένων ἢ τῆς ἀκαίρου μνείας παλαιῶν πραγμάτων ἢ τῆς ἀτόπου συναφείας πραγμάτων ἀσχετῶν πρὸς ἄλληλα, διαφέρουσιν ὅμως αἱ εἰκόνες τῶν παροιμιῶν τούτων. Εἰσὶ δ' αὐταί: ὅτι πέρυσιν ἐκάη τι (ἀορίστως) καὶ φέτος ἐβρώμῃσε· ἢ ἐκάη πέρσι ὁ λαγός, ἢ τὸ βουνό· ἢ ἐψόφησέ τι (ἀορίστως)· ἢ ἐψόφησεν ὁ λαγός, ἢ ὁ γάϊδαρος. Χρονικῶν δ' ἐπιρρημάτων γίνεται ἐν ταῖς παροιμίαις ταύταις χρῆσις συνηθέστατα μὲν τοῦ πέρυσιν, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῦ κάποτε ὡς παρὰ Γλυκᾶ, τοῦ προχτὲς καὶ τοῦ ψές. Ἐν παρόδῳ δὲ σημειωτέον ὅτι ἀντιστοιχοὺς τῆς παρὰ Γλυκᾶ ἀναφερομένης θεραπείας τοῦ καθ' ὕπνου παθήματος ἔχομέν τινας ἀστείας διηγήσεις ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἱεροκλέους καὶ τοῦ Φιλαργίου φερομένη συναγωγῇ (ἀφ. 15. 207 σ. 268. 310 Boissonade).

Ἡ παπαδιά παρέπεσεν, ἐξύβρισε τὴν κοίτην, καὶ καθαιροῦσι τὸν παπᾶν, αἱ συμφορὰ μεγάλη!

Ἐκείνη παρηνόμησε καὶ τοῦτον τιμωροῦσιν κτλ. (στ. 270 κέ.).

Βωμολοχικώτερον τὴν αὐτὴν ἐννοίαν ἐκφράζει ἡ παροιμία:

— Νὰ γαμιέται ἡ παπαδιά, νὰ πλερώνῃ τὸ χωριό (Χίου. Κανελλάκης 224, 78 [Ἄς γ. — κι' ἄς πληρώνῃ]. — Μεγίστης. Ὁ ἐν Κ. Π.

σύλλ. ΚΑ' 321, 314. — [Ἄ γ. π. νὰ πλερώνῃ]. — Φολεγάνδρου παρὰ Κονταρίνη [Νὰ γ.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [Ὁμοίως]).

Ἴσως ἡ μεσαιωνικὴ παροιμία (ἂν ὁ Γλυκᾶς δὲν μετέβαλε τὰς λέξεις) εἶχεν οὕτω: „Παρέπεσεν ἡ παπαδιά || καὶ καθαιροῦσι τὸν παπᾶν“, ἐπεξέτεινε δ' αὐτὴν διὰ παραπληρωμάτων εἰς τέσσαρας πολιτικούς στίχους. Ὁμοίως εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην παροιμίαν ἐξ ἑνὸς πολιτικοῦ ἀποτελουμένην προσέθηκε καὶ δεύτερον ἴδιον ὁ Γλυκᾶς, τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ ἐν στ. 282—283 καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐλάκτισεν ὁ γάιδαρος καὶ δέρονσι τὸ σάγμα (στ. 274).

Ὁ Krumbacher (Mgr. Spr. σ. 236) κατέδειξε τὴν ὁμοιότητα τῆς παροιμίας ταύτης πρὸς νεοελληνικὰς καὶ πρὸς παροιμίας ἑλλων ἐθνῶν. Ἐνταῦθα συμπληροῦμεν τὴν ἀναγραφὴν τῶν νεοελληνικῶν, παραθέτοντες πάσας τὰς γνωστὰς παραλλαγάς.

— Φταίγει ὁ γάδαρος καὶ δέρνουν τὸ σαμάρι (Βυζάντιος, Λεξικὸν λ. γάιδαρος [Τὸν φταίει ὁ γάιδαρος καὶ δέρνει]. λ. σαμάρι [Σὲ πταίει ὁ γάιδαρος καὶ δέρνεις]. — Βερέττας 61, 5 [Φταίει]. — Ἡπίρου. Ἀραβαντινὸς 1168 [Πταίγει ὁ γάιδαρος]. — Βενιζέλος 334, 53. — Παπαζαφειρόπουλος 287, 876 [Σοῦ φταίει ὁ γάιδαρος καὶ δέρνεις]. — Ἡπίρου. Ζωγράφ. ἀγ. Α' 191, 4 [Φταίει ὁ γάιδαρος καὶ δέρνει].

— Φταίγει τὸ γομάρι, || καὶ δέρνουν τὸ σαμάρι. (Μανάρης 43. — Βύρων Γ' 378, 64 [Φταίει]).

— Ἐφταιξ' ὁ γάιδαρος κ' ἐδείραν τὸ σομάρι (Κρήτης Jeannarakis 51).

— Ὁ γάιδαρος ἂν τοῦ φταιξεν ἐδειρε τὸ σομάρι (Κρήτης. Παρνασσὸς ΙΓ' 480, 4. — Αὐτόθεν παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [τοῦ ἐφταιξεν — ἦ: Ἄν τοῦ φταιξεν ὁ γ. ἔ.]).

— Ἄν ἔσφαλε ὁ γάδαρος, τί φταίει τὸ σαμάρι; (Βενιζέλος 15, 197. — Βάρνης. Κράχτογλους 12 [Ἄν σ. ἐπταίσει ὁ γ. τί πταίει]).

— Ἄν κλάνῃ ὁ γάιδαρος, τί φταίει τὸ σαμάρι; (Καβαδίας 475).

— Δὲν μπορεῖ νὰ δείρῃ τὸ γάδαρο καὶ δέρνει τὸ σαμάρι (Βενιζέλος 57, 66).

— Δὲν μπορεῖ νὰ βαρήσῃ τὸ γάδαρο καὶ βαρεῖ τὸ σαμάρι (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

— Δὲν ἀμποροῦν νὰ δέρουν τοὺν γάδαρον κὶ δέρνουν τοὺ σαμαρίν (Λειβησίου παρὰ Μουσαίου).

— Δὲ μπορεῖ νὰ χτυπήσῃ τὸ γάδαρο, χτυπᾷ τὸ σαμάρι (Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 91).

— Σὰ δὲν πορῶ νὰ δείρῳ τὸ γάδαρο, δέρνω τὸ σαμάρι (Πάρου παρὰ Π. Σαρρή).

— Δὲ μπουρεῖ νὰ δειρ' τοῦ γάδαρον, τσί δένη τοῦ σαμάρ'. (Πλωμαρίου καὶ Ἀγιάσου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ δειρῇ τὸ γάδαρο, δέρνει τὸ σαμάρι. (Κύμης. Τρίμη Κυματικά σ. 67. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

— Δὲν ἐστιχοῦ τὸ γάδαρο καὶ ἐρνου τὸ σαμάρι (Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγ. Α' 348, 117).

— Ὅποιος ἐν μπορεῖ νὰ δέρῃ τὸν γάδαρον, δέρνει τὸ σάμμα (Κύπρου).

— Ὅποιους δὲν πουρεῖ νὰ δειρ' τοῦ γαιδουρέλλι· ἥ δέρνει τοῦ σαμαρέλλι (Μανδαμάδου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Ὅποιος δὲν μπορεῖ 'ς τὸ γάδαρο, ξεσπάει 'ς τὸ σαμάρι (Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Καὶ δι' ἄλλης παραβολῆς:

— Φταίει ὁ ῥάφτης καὶ δέρνουν τὸ μάγερα (Κρομμύδη Ἀκολουθία Β' διατριβῆς 44 [Φταίγει]. — Negris 113, 745 [Πταίει — μάγειρον.] — Βερέττας 61, 5 [ὁ ῥάφτης]. — Βενιζέλος 334, 52 [Φταίγει]. Βύρων Γ' 378, 64).

Ἡ παροιμία αὕτη δὲν εἵμεθα βέβαιοι ἂν εἶναι γνησία δημοτική· οὔτε ἡμεῖς τὴν ἠκούσαμεν ποτε, οὔτε τις τῶν ἀποστειλάντων ἡμῖν πολλαχόθεν συλλογὰς παροιμιῶν τὴν κατέγραψεν, οὐδ' ἐν ταῖς συλλογαῖς ταῖς περιλαμβανούσαις ἀκραιφνῶς δημῳδαῖς παροιμίας περιέχεται. Οἱ δύο πρῶτοι δημοσιεύσαντες αὐτὴν οὐχὶ σπανίως παρεμβάλλουσιν εἰς τὰς συλλογὰς τῶν καὶ μεταφράσεις ἀρχαίων παροιμιῶν ἢ καὶ αὐτὰς τὰς ἀρχαίας ἀμεταλλάκτους, ὁ δὲ Βερέττας καὶ ὁ Βενιζέλος ἀνυπόπτως παραλαμβάνουσι πάσας ὡς δημῳδαῖς. Ἡ ἀρχαία παροιμία κεῖται παρὰ τοῖς κωμικοῖς Φιλυλλίῳ καὶ Εὐβούλῳ (παρ' Ἀθηναίῳ Θ' 381^α) „ὅς" ἂν ὁ μάγειρος ἐξαμάρτη τύπτεται, ἥ ὡς φασιν, ἀόλητης παρ' ὑμῖν“. Ὑπὲρ δὲ τῆς γνησιότητος τῆς παρὰ Κρομμύδῃ καὶ Νέγρῳ παροιμίας συνηγορεῖ ἡ μεταλλαγὴ τῶν προσώπων, τοῦ ῥάφτου ἀντικαταστήσαντος τὸν μάγειρον, καὶ τοῦ μαγέιρου τὸν ἀόλητην τῆς ἀρχαίας.¹⁾

Καὶ ἄνευ παραβολῆς:

— Ἄλλος ἐφταιξε κι' ἄλλος πήρε τὰ πέντε (Μανάρης 9, 24. —

1) Ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ νεοελληνικῇ ῥάπτου, κεῖται ὁφάντης ἐν τῇ παρ' Ἀποστολίῳ 1676: „Ἐφάντου πταίσματος ὁπήτης ἐτύφθη“. Ἡ ἀνάγνωσις ὁμῶς αὕτη ἐν τῇ Γοττιγκείῳ ἐκδόσει εἶναι πλημμελής. Καὶ τὸ μὲν πταίσματος πάντως διορθωτέον πταίσαντος, ὡς ἔχει καὶ εἰς τῶν κωδίκων καὶ παλαιότεραι ἐκδόσεις· ἐν δὲ τῷ παραλόγῳ ὁπήτης, ὅπερ ἄλλοι μὲν ὁπήρετης, ἄλλοι δ' ὁπήνης (;) διορθοῦσιν, ὑποκρύπτεται βεβαίως ὁ ἀόλητης τῆς ἀρχαίας κωμικῆς ῥήσεως, παραμορφωθείς ἕνεκα παραλείψεως τοῦ ἀρκητικοῦ α καὶ κακῆς γραφῆς τοῦ λ. Ὅθεν νομίζομεν ὅτι ἡ παροιμία πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ: „Ἐφάντου πταίσαντος ἀόλητης ἐτύφθη“.

Βενιζέλος 9, 108. "Ἦτοι ἄλλος παρὰ τὸν πταίσαντα ὠνειδίσθη, φασκελωθεὶς διὰ τῶν πέντε δακτύλων τῆς παλάμης).

— "Ἄλλοι φταίνουν κι' ἄλλοι παθαίνουν (Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

— "Ἄλλος τοῦ φταίνει, κι' ἄλλοῦ ξεθυμαίνει (Αραβαντινὸς 38 [καὶ 'ς ἄλλον ξ.]. — Βενιζέλος 10, 115).

Καὶ πολυπληθεῖς δ' ἄλλαι παροιμίαι διδάσκουσιν ὅτι πολλάκις „ἂ παρ' ἐτέρων γίνονται καταβλάπτουσιν ἄλλους“ παρὰ τὸν νόμον, ὃν ἐπικαλεῖται ὁ Γλυκᾶς (στ. 279).

Καὶ οἱ ἐπαγόμενοι ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Γλυκᾶ στ. 276—277 περιέχουσι παραβολήν, τὴν αὐτὴν καὶ αἱ δύο προηγούμεναι παροιμίαι ἐνέχουσιν ἐννοίαν, ἁπλῶς ὅμως ἂν καὶ ἐν αὐτοῖς ἐγκρύπτεται παροιμία τις.

Ἐδῶ τὸ δός, ἐκεῖ τὸ δός, παρέχει οὐκ ἔλαθέ μας; (στ. 281).

Τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον εἶναι παροιμιώδης φράσις, ἀπαντῶσα καὶ παρὰ τῷ Προδρόμῳ (Β' 51 σ. 49 Legrand) „τὸ δός ἐδῶ, τὸ δός ἐκεῖ“ καὶ ἐν τῇ νεοελληνικῇ παροιμίᾳ: „Δὸς ἐδῶ καὶ δὸς ἐκεῖ, ἥ πως θὰ κάμωμε βρακί;“ (Βενιζέλος 62, 136).

Ὅπου τὸν φοῦρνον ἐκτίσει, πάλε ἄς τὸν χαλάσῃ (στ. 282).

Διεσκεύασεν οὕτω ὁ Γλυκᾶς τὴν γνωστὴν ἄλλοθεν μεσαιωνικὴν παροιμίαν. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου δηλοῦσιν ὅτι ἦτο παροιμία οἱ μνημονεύοντες ταύτης ἱστορικοί, ὁ μὲν Σκυλίτσης (II 643 Bonn) λέγων „τὸ δημῶδες τοῦτο καὶ καθημαξυμένον ἐπiléγων“ ὁ δὲ Γλυκᾶς (σ. 601 Bonn) „τὸ δημοκοπούμενον τοῦτο λέγων“. Ὡς παροιμίαν ἀναφέρουσι ταύτην καὶ ὁ Δονκάργιος (Glossar. σ. 1698 ἐκ τοῦ Σκυλίτση) καὶ ὁ Κοραῖς ("Ἀτακτα τ. Β' σ. 427), μετ' αὐτοὺς δ' ὁ Σπ. Ζαμπέλιος ("Αἵσματα δημοτικά ἐν Κερκ. 1852 σ. 362, 378), ὅστις καὶ συμπλήρωσιν αὐτῆς προέτεινε „Ἐγὼ σ' ἔκαμα, φοῦρνέ μου, κ' ἐγὼ νὰ σὲ χαλάσω“ πρὸς ἀποκατάστασιν πολιτικοῦ στίχου (ἐν Πανδώρας 1856 τ. Ζ' σ. 378—379) καὶ ὁ Σπ. Λάμπρος (Collection des Romans Grecs σ. XII). Καίπερ δ' ἀγνοῶν τὰς παρατηρήσεις τούτων εἰς τὰ αὐτὰ κατέληξε πορίσματα καὶ ὁ Krumbacher (ἐν Blätter f. bayer. Gymnasialw. 1887 σ. 123, ἐν Sitzungsber. d. bayer. Akad. phil.-hist. Kl. 1887 II σ. 60 καὶ ἐν Mgr. Spr. σ. 226) μνημονεύσας τῶν βυζαντινῶν πηγῶν καὶ ἀποκαταστήσας τὸν πολιτικὸν στίχον διὰ τῆς προσθήκης τοῦ μου μετὰ τὸ φοῦρνε.

Τέσσαρες ἐν ὅλῳ παραλλαγὰι τῆς μεσαιωνικῆς ταύτης παροιμίας περιεσώθησαν, πλὴν τῆς ἐν τοῖς Στίχοις τοῦ Γλυκᾶ, ἥτις εἶναι μᾶλλον διασκευὴ αὐτῆς, ὡς εἵπομεν, αἱ ἑξῆς:

- 'Εὼ σε ἔκτισα, φοῦρνε, ἐὼ ἵνα σε χαλάσω (Σκυλίτσης).
 — 'Εγὼ σε ἔκτισα, φοῦρνε, ἐγὼ σε καὶ καταλύσω (Γλυκᾶ Χρονικόν).
 — 'Εγὼ σε ἔκτισα, ἱπνέ, καὶ ἐγὼ σε κατασπάσω (Πλανούδ. ἀρ.
 135 ἐλλείπουσα ἐκ τοῦ Βαροκκιανοῦ κώδικος· ἐν δὲ τῷ Βατικανῷ ἀντὶ
 τοῦ ἔκτισα διάφορος γραφὴ φέρεται ἔσθησα).
 — 'Εγὼ σε ἔκτισα, φοῦρνέ μου, καὶ ἐγὼ νὰ σὲ χαλάσω (Αγιο-
 ρεϊτικοῦ κώδ. τοῦ ῥωσικοῦ ἀρ. 779 φ. 8^α ἀρ. 50).

Νεοελληνικαὶ δὲ δύο:

- 'Εγὼ σ' ἔκτισα, φοῦρνε, ἐγὼ νὰ σὲ χαλάσω (Κοραῖ Ἄτακτα
 τ. Β' σ. 375. — Βενιζέλος 68, 32, ὅστις παραλαμβάνει ἐκ τοῦ Κοραῖ,
 παραθέτων καὶ τὴν ἐρμηνείαν τούτου. — Ἀνατολικὴ ἐπιθεώρησις
 Α' 452, 98 [θα σὲ χ.]).
 — 'Εγὼ, φοῦρνέ μου, σ' ἔφτειασα, ἐγὼ θα σὲ χαλάσω (Παπα-
 ζαφειρόπουλος 231, 214).

Αἱ σφῆζόμεναι μεσαιωνικαὶ παραλλαγαὶ δεικνύουσιν ὅτι δύο τύπους
 τῆς παροιμίας ἔχομεν σκοπομένου τοῦ μέτρου· ἓνα ὃν ἀνευρίσκομεν
 καὶ ἐν τῇ πελοποννησιακῇ παρὰ Παπαζαφειροπούλου παραλλαγῇ, ἀποτε-
 λούμενον ἐξ ἑνὸς πολιτικοῦ στίχου, καὶ ἕτερον διατηρηθέντα ἐν τῇ
 παρὰ Κοραῖ παραλλαγῇ, ἐκ δύο διμέτρων ἱαμβικῶν καταληκτικῶν, τῶν
 ἡμιάμβων ἢ ἀνακρεοντείων καλουμένων·

'Εγὼ σ' ἔκτισα, φοῦρνε,

'Εγὼ νὰ σὲ χαλάσω.

Πλὴν δὲ τούτου καὶ λεκτικαὶ τινες διαφοραὶ παρατηροῦνται. Τὸ
 παρὰ Σκυλίτση ἐὼ (ὅπερ κατὰ τὰ χειρόγραφα ἴσως καὶ οἱ ἐκδόται τῆς
 Βυζαντίδος καὶ ὁ Δουκάγκιος μετέπλασαν εἰς τὸ ῥῆμα ἐὼ) εἶναι δια-
 λεκτικὸς τύπος τοῦ ἐγὼ· ἀντὶ τοῦ ἔκτισα ἔχομεν ἐν τῷ βατικανῷ κώ-
 δικι τοῦ Πλανούδη ἔσθησα, ἀντὶ τοῦ χαλάσω καταλύσω μὲν παρὰ
 Γλυκᾶ, κατασπάσω δὲ παρὰ Πλανούδη, ἥτοι τὸν μονολεκτικὸν τύπον
 τοῦ μέλλοντος ἄνευ τῆς διὰ τοῦ νὰ περιφράσεως. Ἡ δ' ἀντικατάστασις
 τοῦ φοῦρνε διὰ τοῦ ἱπνέ ὑπὸ τοῦ Πλανούδη καὶ τοῦ νὰ διὰ τοῦ ἵνα
 ὑπὸ τοῦ Σκυλίτση εἶναι ἐκ τῶν συνήθων τοῖς Βυζαντινοῖς διαφθορῶν
 τῆς δημώδους. Τοιοῦτο δ' ἴσως πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ κατα-
 σπάσω τοῦ Πλανούδη, ἐνῶ τὸ καταλύσω τοῦ Γλυκᾶ φαίνεται γνησιώ-
 τερον, διότι τὸ ῥῆμα καταλύω μέχρι τοῦ νῦν ἔχει καὶ τὴν σημασίαν
 τοῦ φθείρω, καταστρέφω.

'Απῆρέ με ἡ χολή (στ. 285).

„Μὲ πῆρε ἡ χολή“ λέγεται παροιμιακῶς καὶ σήμερον ἀντὶ τοῦ
 συνηθεστέρου „Μὲ πῆρε ὁ θυμός“. Κατὰ τὴν δημώδη φυσιολογίαν
 τοῦ σφόδρα ὀργιζομένου ἀνέρχεται ἡ χολή μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν, λέγουσι
 δὲ περὶ αὐτοῦ „Τοῦ ἀνέβη ἡ χολή 'ς τὰ μάτια“ (Ἀραβαντινὸς 1397

[ἀνέβηκεν]. Βενιζέλος 318, 481). Περὶ δὲ τῶν ὀχληρῶν, τῶν προκα-
λούντων τὴν ἀγανάκτησιν λέγουσι: „Μοῦ φερε τὴ χολή 'ς τὰ μάτια“
(Ἀραβαντινὸς 176, 34. Βενιζέλος 167, 263).

Ἔβρασεν ἡ καρδιά μου (στ. 286).

„Βράζει ἡ καρδιά μου“ ἢ „Βράζει ἡ καρδιά 'ς τὰ στήθη μου“ λέ-
γουσι σήμερον εἰς τὴν σημασίαν τοῦ συγκρατῶ μετὰ δυσκολίας τὴν
ἐκχειλίζουσιν ὀργήν. Παραπλησία φράσις εἶναι „Βράζει ὁ πόνος
μέσα μου“. Ὅμοιαν δὲ σημασίαν ἔχει ἡ παροιμιώδης φράσις „Βράζω
μὲ τὸ ζουμί μου“, κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τοῦ μαγειρικοῦ ὄρου, ἥτοι ὑπο-
φέρω, στενοχωροῦμαι, χωρὶς νὰ καθιστῶ κοινωνοὺς τοῦ πόνου μου τοὺς
ἄλλους. Ἄλλην δ' ἐννοίαν ἔχει τὸ „βράζει τὸ αἷμά μου“ ταυτόσημον
τῷ σφριγῶ.

Νὰ δώσω εἰς πέτραν καὶ λυθῶ (στ. 287).

Δὲν ὑποφέρω πλέον, λέγει ὁ ποιητής, θὰ κτυπήσω εἰς βράχον νὰ
κατασυντριβῶ, „νὰ λυῶσω“ „νὰ γίνω λυῶμα“, κατὰ τὴν δημῳδὴ ἐκφρα-
σιν. Εἶναι παροιμιώδης φράσις δηλοῦσα τὸν ἔσχατον ἀπελπισμὸν· παρο-
μοίως λέγουσι σήμερον, ὑπεμφαίνοντες μάλιστα ὅτι τὸ κακὸν ἐξ-ιδίας
ἀβουλίας προῆλθε, „Θὰ πάρω πέτρα νὰ χτυπήσω τὸ κεφάλι μου“, „Θὰ
χτυπήσω τὸ κεφάλι μου 'ς τὸν τοῖχο“ „Ἄς βαρῇ τὸ κεφάλι του 'ς τὸν
τοῖχο“. — Ἄλλην δ' ἐννοίαν ἔχει ἡ παροιμία „Ἐπαρε κεφάλι, βάρει
τοῖχο“ ἢ „Πάρ' τὸ κεφάλι του καὶ βάρει το 'ς τὸν τοῖχο“, λεγομένη
ἐπὶ ἀναισθητῶν.

Ἐγὼ ψηφίζω θάνατον, χρεωστῶ καὶ νὰ τὸν δώσω (στ. 291).

Ἐν ἄλλοις λόγοις, καταφρονῶ τὸν θάνατον, πάντως θὰ ἀποθάνω
ποτέ, ὁπότεν δὴ ποτε καὶ ἂν ἐπέλθῃ δὲν μὲ μέλει. Ὁ καθ' ἡμᾶς
λαὸς λέγει παροιμιακῶς „Μιὰ ζωὴ χρωστῶ“ ὁσάκις θέλει νὰ δείξῃ ἀδια-
φορίαν πρὸς τὸν θάνατον.

Ἦλθον εἰς κόσμον σήμερον, σήμερον ὑπαγαίνω (στ. 292).

Καὶ ὁ στίχος οὗτος ἐκ παροιμίας ἐλήφθη, ἐμφαινούσης ἐπίσης πε-
ριφρόνησιν τοῦ θανάτου. Ὅμοια παροιμία φέρεται παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς
λαῷ „Σήμερα γεννηθήκαμε, σήμερα θὰ χαθοῦμε“, πολλάκις καὶ ἐν δη-
μοτικαῖς ἔσμασιν ἐπαναλαμβανομένη. Ἐννοεῖ δ' ὁ λέγων ὅτι πρέπει
νὰ μὴ συλλογισθῶμεν τὸν θάνατον, ὑποθέτοντες ὅτι δὲν ὑπάρχομεν
πρότερον ἀλλ' ὅτι τὴν σημερινὴν ἡμέραν εἶδομεν τὸ φῶς καὶ θὰ στε-
ρηθῶμεν αὐτοῦ. Ὅμοιον τὴν διατύπωσιν εἶναι τὸ τοῦ Σοφοκλέους
(Οἰδ. Τύρ. 438) „Ἦδ' ἡμέρα φύσει σε καὶ διαφθερεῖ“, ὅπερ ὑποτίθεται
λέγων ὁ Τειρεσίας πρὸς τὸν Οἰδίποδα, ὑποσημαίνων ὅτι τὴν αὐτὴν

ἡμέραν καὶ τὰ κατὰ τὴν γέννησίν του θὰ μάθῃ οὗτος καὶ θὰ πηρωθῇ τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἀλλ' ὅτι ἡ αὐτὴ παροιμία κατὰ τὴν ἔννοιαν ἦν σήμερον ἔχει ἐφέρετο καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους συνάγομεν ἐκ τε τοῦ στίχου τοῦ Γλυκᾶ καὶ ἐκ δύο χωρίων τῆς Ἀλεξιάδος τῆς Ἀννης τῆς Κομνηνῆς· ἐν Δ' 6 (σ. 114b Παρις., σ. 207 Bonn) ἡ προσλαλιά τοῦ Ῥομπέρτου καταλήγει οὕτω „χρῆ . . . τὴν μετ' αὐτοῦ ἀναδέξασθαι μάχην, ὡς τηνικαῦτα γεννηθέντας καὶ τεθνηξομένους“· ἐν δὲ Ζ' 3 (σ. 197 d Π., 348 B.) λέγει ὁ Ἀλέξιος· „χρῆ . . . κατ' αὐτῶν (τῶν Σκυθῶν) ἐξιπᾶσασθαι ὡς σήμερον γεννηθέντας καὶ τεθνηξομένους“. Ἐπανευρίσκομεν δὲ τὴν παροιμίαν καὶ ἐν τῇ Ῥιμάδα τοῦ Βελισαρίου (στ. 329 ἐν Wagner, Carm. gr. σ. 358): „Τί καρτεροῦμεν, ἀδελφοί, καὶ τί προσμελετῶμεν; || Σήμερον ἐγεννήθημεν, σήμερον τελευτῶμεν.“

Ἐκεῖνο τὸ σὲ ἀπόκειται καὶ τὸ σὲ περιμένει εἰς τὸ ἐκ παντὸς θέλει ἐλθεῖν (στ. 298—9).

Πολυπληθεῖς εἶναι καὶ αἱ γνῶμαι τῶν ἀρχαίων καὶ οἱ νεοελληνικαὶ παροιμίαι αἱ διδάσκουσai ὅτι ἀδύνατον τὸ διαφυγεῖν τὴν πεπρωμένην μοῖραν. Ἄν δ' οἱ προκείμενοι στίχοι τοῦ Γλυκᾶ ἐλήφθησαν ἐκ παροιμίας ἢ εἶναι ἀπλῆ ἐπανάληψις μυριολέκτου γνώμης δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῇ.

Μὴ κρούης καὶ λαμβάνης (στ. 299).

Καὶ ἐν τῷ στ. 252, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, φέρεται „Καὶ κρούεις καὶ λαμβάνεις“. Ἡ παροιμία αὕτη σημαίνει τὴν ἀνταπόδοσιν κακοῦ (καὶ δίδεις πληγὰς καὶ λαμβάνεις), ὡς πολλὰ νεοελληνικὰ ὅμοια.

— Ὅτι ἔκαμες λαβαίνεις (Αραβαντινὸς 1039. — Βενιζέλος 238, 896).

— Κάμης, λάβης. — Κάμης, πάθης.

— Ἐπήραμε κ' ἐδώσαμε (Αραβαντινὸς 1626).

— Πήραμε καὶ δώσαμε, καὶ τᾶλλα μὲ γειά (Πύργου Ἡλείας παρὰ Διναρδάκη Περβλ. Otto 500)

καὶ πλεῖσται ἄλλαι. Ἐνταῦθα δ' ἀρνητικῶς ἐκφέρεται ἡ πρώτη πρότασις, διότι θέλει νὰ εἴπῃ ὁ ποιητής, ὅτι καίτοι μηδὲν πράξας κακόν, ὅμως θὰ πάθῃς, διότι σοι εἶναι πεπρωμένον.

Ἡ ξάλη τούτῃ νὰ διαβῇ, πάλιν νὰ ἐλθῇ γαλήνη (στ. 314).

Ζάλην ἐννοεῖ τὴν τρικυμίαν καὶ μεταφορικῶς τὴν συμφορὰν. Ὁ καθ' ἡμᾶς λαὸς λέγει ὁμοίως μεταφορικῶς: „Μπόρα εἶναι καὶ θὰ περάσῃ“. „Ὡς ποῦ νὰ περάσῃ ἡ μπόρα“. „Ὡστε νὰ διαβῇ ἡ φουρτουῖνα“ κοὶ ἄλλας τοιαύτας φράσεις.

Ἄφ' ὅτου φθάσῃ ὁ πειρασμός, τὸ πόθεν μὴ γυρεύῃς, μὴ ψηλαφᾷς τὸ αἷτιον, μὴ λέγῃς „πόθεν ἦλθεν“! Ἀνακομπώσου, δέξου τον, καὶ ὡς δύνῃ δούλευσέ τον κτλ (στ. 329 κέ.).

Ἄν σοῦ συμβῇ τι δεινὸν μὴ δυσφορήσῃς μηδ' ἀποδυσπετήσῃς, ἀλλὰ κανόνισον τὰς πράξεις σου ὡς ἔνεστι προσφορώτατα πρὸς τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν εἰς τὰ τοῦ βίου σου. Ταύτην τὴν ἔννοϊαν ἔχει ἡ παροιμία, ἣν παραφράζει ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἁ Γλυκᾶς καὶ ἥς παρ' ἡμῖν φέρεται ἡ ἐπομένη παραλλαγή.

— Σὰ σοῦ τύχῃ πειρασμός, || δέξου τον σὰν ἄγριασμό (Θήρας. Δειγμάλα Στατιστικὴ 71 [Σὰν σοῦ λάχῃ — δι' ἄγριασμόν]. — Βερέττας 50, 49 [Ὅταν σ' εὗρῃ ὁ π. — δι' ἄγριασμόν]. — Βενιζέλος 236, 870 [Ὅταν σ' εὗρῃ ὁ π. — γι' ἄγριασμό]. — Κρήτης. Φραντζεσκάκης 114 [Σὰ σ' εὗρῃ ὁ π.]. — Χίου. Κανελλάκης 294, 618 [ὁ π. — γιὰ ἄγριασμόν]. — Ἀθηνῶν. Ἑβδομάς Α' 192 [πέρασε' τον γιὰ ἄγριασμό]. — Θήρας παρὰ Νοητάκη [Σὰ σοῦ λάχῃ — γιὰ ἁ.]. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [γιὰ ἁ.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊδάκη [ὁ π. — γιὰ ἁ.])

Ὁ λύκος γὰρ ἐν τῇ δορᾷ κρύπτεται τοῦ προβάτου (στ. 336).

Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτα Δ' σ. 298) ἀναφέρει ὁμοίαν νεοελληνικὴν παροιμίαν: „Λύκος εἰς δέσμα προβάτου“. Ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου (Ματθ. Ζ', 15) ληφθεῖσα αὕτη ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς Βλ. Not. et extr. des mss. τ. XI σ. 123 (Σχόλ. Γρηγ. Ναξιανζην). Θεόδ. Ὑρτακην. ἐν Boissonade An. Gr. τ. II σ. 431. — Φωτ. ἐπιστ. 216 σ. 529 Βαλέτ.

Μὴ δώσῃς ὄλως ἀφορμὴν τοῖς ἀφορμὴν ζητοῦσιν. (στ. 340).

Πιθανῶς εἶναι καὶ αὕτη παροιμία, ὡς δεικνύει ἡ ταυτόσημος νεοελληνική:

— Λεῖψε τὴν ἀφορμὴ μὴ σοῦ κολλήσῃ κρῖμα (Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ καὶ Νοητάκη. — Δειγμάλα Στατιστικὴ Θήρας σ. 71).

Προῆλθε δ' ἴσως ἐκ ῥήσεώς τινος τοῦ Παύλου (Β' Κορινθ. ια', 12).

Ἄφ' οὗ [τὰ θέλεις] οὐ θεωρεῖς, τὰ βλέπεις καταδέχου (στ. 345).

Ἀρχαία τις παροιμία παρὰ Πλάτωνι ('Ιππ. μεῖζ. 301c. Βλ. καὶ Kock, Fr. com. Att. III 17, 50) λέγει „Οὐχ οἷα βούλεται τις, ἀλλ' οἷα δύναται“. ἀπαράλλακτος δὲ ταύτῃ εἶναι ἡ νεοελληνική: „Κατὰ ποῦ μπορούμε, κι' ὅχι κατὰ ποῦ ξέρομεν“ (Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι). Ἄλλ' ἔνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς παρὰ Γλυκᾶ διατυπώσεως δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς ν' ἀποφανθῶμεν ἂν ταύτην τὴν παροιμίαν εἶχε κατὰ νοῦν οὗτος ἢ ἄλλην παραπλησίαν, ἢ ἂν τούναντίον ἡ γνώμη αὐτοῦ εἶναι ἀσύναπτος πρὸς παροιμίαν.

Πολλὰ παροιμίαι παραγγέλλουσι νὰ πραγματευώμεθα τὸν καιρόν, νὰ οἰκονομῶμεν τὰς περιστάσεις. Ἄλλων ὁμως ῥημάτων ἀντὶ τοῦ πραγματευομαι γίνεται ἐν αὐταῖς χρῆσις· τοῦ ἐπαινῶ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ παρὰ Πλανούδη 209: „Τὸν καιρὸν ὃν ζῆς ἐπαινεῖ“· ἐν δὲ νεοελληνικαῖς τοῦ περνῶ: „Πέραν τὸν καιρὸν καθὼς ἐρχεται“ (Βενιζέλος 253, 91 β) καὶ τοῦ ἀρμενίζω: „Καθὼς τὸν εὖρω τὸν καιρὸν, ἔτσι τὸν ἀρμενίζω“ (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).¹⁾ Ἐν δὲ ταῖς ἐπομέναις ἡ λέξις καιρὸς τίθεται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ οὐρίου ἀνέμου καὶ μεταφορικῶς τῆς εὐκαιρίας: „Ὅτας βρῆς τὸν τσιρό σ', νὰ τοῦ ἀρμινίζης“ (Πολιχνίτον Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη). „Ἄλλ²⁾ ᾽ς τὸν πῶβρη τοὺν κίρον κὶ δὲν τοὺν ἀρμενίσῃ!“ (Μεγίστης. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. ΚΑ' 316, 50 [Τὸν τσιαιρὸν τσαι δὲν τὸν ἀ.]. — Λειβησίον παρὰ Μουσαίου).

Φέρον τῷ φέροντί σ'ε (στ. 346. Πρβλ. καὶ στ. 380).

Εἰς παροιμίαν μετέπεσε τὸ ἐπίγραμμα τὸδε τοῦ Παλλαδᾶ (Ἀνθολ. Ι' 73), ἃν μὴ καὶ τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἐκ παροιμίας ἔλαβε:

Εἰ τὸ φέρον σε φέρει, φέρε καὶ φέρον· εἰ δ' ἀγανακτεῖς
καὶ σαντὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.

Καὶ νῦν οἱ λογιώτεροι παροιμιαζόμενοι λέγουσι τὸ ἀνωτέρω ἐπίγραμμα, ἀλλὰ καὶ παροιμίαι ὅμοιαι φέρονται τινες.

— Σὰ σοῦ τρέχῃ, τρέχα· || σὰ δὲ σοῦ τρέχῃ, στέκα (Βενιζέλος 237, 873 [Ὅταν — κ' ὅταν δὲ]. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

— Ὅταν σοῦ τρέχῃ, τρέχα το (Βερέττας 50, 50. — Ἀραβαντινὸς 1029. — Δελέκου Ἐπιδόρπιον σ. 62 αὐτ. 236, 96 [τρέχα.]).

1) Παραβλητέα τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ ἡ βυζαντινὴ „Κόμπωνε καὶ ἀρμένιζε“ (Krumbacher, Mgr. Sprichw. σ. 126 ἀρ. 104. Πλανούδ. 76), ἐνθα τὸ ἀρμενίζω ἔχει ἦν καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ καὶ ἐν ταῖς νεοελληνικαῖς παροιμίαις σημασίαν (πλέω ἢ ἰστιοδρομῶ, être sous voile καὶ aller à la voile), οὐδεμίαν δὲ σχέσιν ἔχει πρὸς τοὺς Ἀρμενίους, ὡς ἐνόμισεν ὁ Crusius (Rh. Mus. 42 σ. 407).

2) Τὸ σχετλιαστικὸν τοῦτο ἐπιφώνημα καθὼς καὶ τὸ τῇ προσθήκῃ τοῦ μόνον παραχθὲν ἀλλήμονον γράφεται συνήθως διὰ διπλοῦ *λ* καὶ τῆς διφθογγου *οι*, ἐτυμολογούμενον ἀπὸ τοῦ ἁλλ' οἶμοι! ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος γράφει ἀλήμων ᾧ, ἐτυμολογῶν ἀπὸ τοῦ ἱαλέμων ᾧ! ὅπερ νομίζει ὅτι εὐρίσκεται ἐν τῇ Γαλεομυομαχίᾳ. Ἄλλ' ἐν ταύτῃ κατ' ὀρθὴν στίξιν ἀναγινώσκεται (στ. 328), ἱαλέμων, ᾧ καὶ πάλιν ἱαλέμων, καὶ ἄλλως δὲ περισσότερον βεβαιωμένη εἶναι ἡ ἐτυμολογία αὕτη τῆς ἀπὸ τοῦ ἁλλὰ καὶ οἶμοι. Καθ' ἡμᾶς τὸ ἐπιφώνημα ἐλήφθη ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκ τῆς δσάτης κραυγῆς τοῦ Ἰησοῦ „Ἦλὲ ἦλ.“ (Ματθ. κζ' 46). Προτάσσεται δὲ τοῦτο τὸ ἐπιφώνημα ᾧ! συνηθέστατα, ἢ τὸ ᾧ! ἢ τὸ οὐ! Μετὰ τοῦ ᾧ ἔχομεν τὸ ἐπιφώνημα ἐν τῷ διαλεκτικῷ τόπῳ ὥλῃς! μετὰ τοῦ οὐ ἐν τῷ οὐ ἦλλ (οὐ εἰλλ) τοῦ βατικανοῦ κώδικος τῆς συλλογῆς τῶν βυζαντινῶν παροιμιῶν (Krumbacher, Mgr. Spr. 123, 63)· μετὰ τοῦ α ἐν τῷ ᾧ ἦλλ (ἀύλλ) τοῦ ταυρινικοῦ (Krumbacher αὐτ.) καὶ ἐν τῷ Ἀηλεῖ τοῦ ἀθωνικοῦ (Ἰβήρων ἀρ. 405 φ. 73 α ἀρ. 37). Ἀπλῶς δὲ ἁλλ ἐν τῷ παρισινῷ 1409 (Krumbacher αὐτ.) καὶ ἐν τῷ ἀθωνικῷ (ῥωσικοῦ 779 φ. 4 β ἀρ. 10).

— Σὰ σοῦ τρέχῃ, τί τρέχεις; Καὶ σὰ δὲ σοῦ τρέχῃ, τί τρέχεις; (Χίου. Κανελλάκης 297, 642. — Κρήτης παρὰ Καλαϊσάκη [τρέχεις; Σὰ δὲν σοῦ τρ.]).

— Σὰ δὲ σοῦ τρέχῃ, ποῦ τρέχεις; (Ἀνατ. Ἐπιθ. 560, 367. — Χίου. Κανελλάκης 296, 636. — Μεγίστης. Ὁ ἐν ΚΠ. σύλλ. ΚΒ' 323, 418 [Σὰδ δέσ σε τρέσ' εἰ, ποῦ τρέσ' εἰς;]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Σὰ δέ σι τρέχι, τί τρέχις;]).

— Σὰ δὲ τρέχι, μὴ τρέχις, ἢ σὰ τρέχι, μὴ τρέχις (Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

— Τί τὸ τρέχεις, ἀφοῦ δέ σε τρέχει; (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

— Σὰ δὲσ σοῦ τρέχῃ, μὴ τρέχῃς. ἢ κι' ἂ σοῦ τρέχῃ, μὴ τρέχῃς (Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀγ. Α' 360, 374).

Καὶ ἀντιθέτως:

— Σὰ δὲ σοῦ τρέχῃ, τρέχα το (Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη).

Ἐν ταῖς ἐπομέναις δ' ἡ παραβολὴ εἶναι σαφῶς εἰλημμένη ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ τοῦ ἱππέως.

— Σὰ δὲ σοῦ τρέχῃ, καβαλλάρι, τί χτυπᾷς τὸ ἄλογο; (Βενιζέλος 268, 11).

— Δὲ σοῦ τρέχει, καβαλλάρι; ἢ Μὴν ταραξῆς τὸ ποδάρι (Δελέκου Ἐπιδόρπιον σ. 159).

— Δὲν σοῦ τρέχει, καβαλλάρι; τί σκοτώνεις τῆλογο σου; (Δάρβαρις 301 [Ἄν δὲν — τῆλογον σου;]. — Ἀραβαντινὸς 259. — Βενιζέλος 14, 176 [Ἄν δὲν σου — ἦ: Σὰν δὲν σοῦ]. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη [τῆλογο;]. — Ἰωαννίνων παρὰ Σάρρου [Δὲ σ' τρέχι, κ., τί σκουτάνις τῆλουγό σ';]).

— Δὲν σὲ τρέχει, καβαλλάρι; μὴ σκοτῶνῃς τῆλογο (Λακκοβικίων. Γούσιος 90).

— Ὅσο θέλῃς τρέχε το, κι' ὅσο θέλῃ σ' ἀκλουθαί (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

— Ὅσο σὲ τρέχῃ τρέχε το, ἔτσι σὲ φήξῃ κάτω, ξεπέξα σέρνε το (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Ἐν ἄλλῃ παροιμίᾳ ἡ Μοῖρα εἶναι ἡ τρέχουσα:

— Ἄν σοῦ τρέχῃ ὁ Μοῖρά σου, μὴν τρέχῃς, κι' ἂν δὲ σοῦ τρέχῃ, πάλιν μὴ τρέχῃς (Μανάρης 10 [Ἄν σοι τρ. — δὲν σοι τρ.]. — Βενιζέλος 14, 177), καὶ ἐν ἄλλῃ ἡ τύχη:

— Ἄν ἔχῃς τύχην, κάθησε, καὶ ἀνελ δὲν ἔχῃς, κάτσε (Καβαδίας ἀρ. 449).

Ὅμοίως ἐν τῇ μεσαιωνικῇ:

Ἄν ἔχῃς τύχην, τί τρέχεις; καὶ ἂν οὐκ ἔχῃς, τί τρέχεις; (Πλανοῦδ. 197. — Ἀγιορειτικοῦ ῥωσικιοῦ κώδ. 779 ἀρ. 39 [τύχην, τρέχε — οὐκ ἔχῃς τύχην, τί τρ.]),

ἥτις εἶναι ἀπαράλλακτος σχεδὸν πρὸς τὴν εἰς τὸν Μένανδρον ἀποδιδομένην γνώμην (Meineke, FCG. V 109 ἀρ. 518. — Kock, C A F. III σ. 267 ἀρ. 1101. Πρβλ. W. Meyer, Die Urbinatische Sammlung σ. 427 ἀρ. 31. 32), ἥτις ἴσως εἶναι διασκευὴ τῆς αὐτῆς παροιμίας:

Τύχην ἔχεις, ἄνθρωπε, μὴ μάτην τρέχε,
εἰ δ' οὐκ ἔχεις, κάθευδε, μὴ κενῶς πόνει.

Μὴ συκοφάντην πτοηθῆς, ἂν ἔχη δρακοντιάσειν, ἂν ἔχη τὸ κοντάριον του φθάσειν εἰς τὸ Δυρράχιν (στ. 347—8).

Προδήλως τύπον παροιμίας ἔχουσιν οἱ στίχοι οὗτοι, οὐδεμίαν ὁμως ἀντίστοιχον αὐτῇ γινώσκομεν.

Τοῦ καπνοῦ ὑπαγαίνει (στ. 354).

„Πῆγε τοῦ καπνοῦ“ „ἔγινε καπνός“ λέγουσι καὶ σήμερον σημαίνουντες, ὅτι ὡς καπνὸς διελύθη.

Τὸ φροῦ καὶ φρᾶ μὴ σὲ πλανᾷ, ποτὲ μὴ σὲ κομπῶνῃ (στ. 362).

Μὴ πλανηθῆς ἐκ τοῦ ἐπιδεικτικοῦ θορύβου καὶ τοῦ κατ' ἐπίφασιν ὀλβου καὶ ἐκλάβης αὐτὸν διαρκῆ. Φροῦ καὶ φροῦ λέγεται παρ' ἡμῖν εἰς δήλωσιν τοῦ ἀμελῶς καὶ ἐν σπουδῇ γινομένου, ὡς ἐν τῇ παροιμίᾳ:

— Φροῦ φροῦ καὶ τὰμπέλια ξέφραγα (Δειγμάλας ἐν Πανδώρα Γ' ἀρ. 88. — Ἀραβαντινὸς 1465. — Βενιζέλος 334, 51. — Χίου. Κανελλάκης 316, 779. — Καρπάθου. Ζωγράφ. ἀρ. Α' 362, 413 [τὰ. ἄφρα]. — Τήνον παρὰ Στ. Καραλῆ [τὰ. ἄσκαβα]. — Φολεγάνδρου παρὰ Κονταρίνη. — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [ξέφρα]. — Νάξου παρὰ Μ. Μαρκόπολι [ὁμοίως]).

Τοῦτο τὸ ἀνάβα τὸ γοργὸν ἔχει καὶ ὀξὺν κατὰβα (στ. 363).

Ὅτι μετὰ τὴν εὐτυχίαν δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ δυστυχία. Παροιμία μεσαιωνική, ἥς ὁμοίας ἔχομεν τὰς ἀκολουθοῦσας σημερινάς.

— Ὁ ἀνήφορος φέρνει καὶ κατήφορο (Παπαξαφειρόπουλος 264, 610. — Δημητσάνης Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη [Ὁ ἄ. θὰ φέρῃ καὶ κ.]).

— Γῆ ἀνήφουρους θὰ φέρι κατήφορου (Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη. — Λακκοβικίων Μακεδονίας παρὰ Ἰ. Πρωΐτου [Ἡ ἄ. φέρι κλ κ.]).

— Ὅπου ἀνήφορο ἀνεβαίνει || πρέπει καὶ νὰ κατεβαίνη (Μάνθου. Ἰωάννου Συμφορὰ Μωρέως 1803 σ. 111.)

— Ὁ πολὺς ἀνήφορος ἔχει καὶ κατήφορο (Μανάρης 33 [θὰ φέρῃ καὶ κατήφορον]. — Ἀραβαντινὸς 1794. — Βενιζέλος 220, 640. — Δημητσάνης Γορτυνίας παρὰ Φ. Ἡλιοπούλου [Ὁ πολὺ ἄ. θὰ φέρῃ καὶ κ.]).

— Μετὰ τὸν ἀνήφορο κατήφορος (Κρομμύδη Ἀκολουθία β' διατριβῆς 32 [ἀνήφορον]. — Negris 77, 482 [ὁμοίως]).

— Μὲ τὸν ἀνήφορο καὶ κατήφορο (Βενιζέλος 158, 118).

— Ὁ δρόμος ἔχει καὶ ἀνήφορο καὶ κατήφορο (Ἀραβαντινὸς 827). Καὶ τὰνάπαλιν:

— Ὁ κατήφορος θὰ φέρῃ καὶ ἀνήφορο (Λελέκου Ἐπιδόρπιον σ. 172).

Τῆς παροιμίας ταύτης ποιεῖται χρῆσιν καὶ ὁ Σαχλήκης (Α', 72 σ. 18 Παπαδημητρίου): „καὶ τὰ μεγάλα ἀνήφορα κατήφορα μὲ φέραν“.

Καθεὶς κοιμᾶται ὥς ἔστρωσεν, ὥς ἔσπειρε θερίζει, καθεὶς ὥς ἐμαγεύρευσεν εὐρίσκει τὸ ἐμπροσθέν του (στ. 365—6).

Ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις στίχοις περιλαμβάνονται τρεῖς παροιμίες, ὧν παραλλαγαί εἰσιν αἱ ἐπόμεναι νεοελληνικαί. Τῆς μὲν πρώτης:

— Ὅπως στρώσῃ καθένας, ἔτσι θὰ κοιμηθῇ (Leake, Researches 450, 57 [καθένας θὰ κ.]. — Δάρβαρις 297 [καθένας θὲ νὰ κ.]. — Μανάρης 33 [θὰ πλαγιάσῃ]. — Negris 99, 649 [καθ. θὰ κ.]. — Sanders 57 [καθένας θὰ κ.]. — Πελοποννήσου. Ἐφημ. Φιλομαθῶν 1857 σ. 203 [Καθὼς στρώνῃ κἀνεὶς]. — Βενιζέλος 226, 722. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη [καθένας θὰ κ.]. — Θήρας παρὰ Νοητάκη [θὰ πλαγιάσῃ]. — Πολιχνίτου Λέσβου παρὰ Γρ. Βερναρδάκη [Ὅπως στρώσ' κἀνεὶς, ἔτσ' θὰ πλαγιάσι]).

— Κατὰ ποῦ στρώσῃς κοιμᾶσαι (Κρήτης. Jeannarakī 77).

— Κατὰ ποῦ στρώσῃς θὰ πλαγιάσῃς (Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη. — Ἀγιάσσου Λέσβου παρὰ τοῦ αὐτοῦ [στρώγῃς θὰ τσ'μνηθῇς]. — Καλλονῆς Λέσβου παρὰ τοῦ αὐτοῦ [στρώγῃς θὰ πλαγιάγῃς]). — Στερεᾶς Ἑλλάδος [Ὅπως στρ.]. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [ὁμοίως]. — Λακκοβικίων. Γούσιος 97 [Ὅπως ἔστρωσες]).

— Ὡς στρώσῃς θὰ κοιμηθῇς (Θήρας. Δειγμάλα Στατιστικῆ Θήρας 1850, 50. — Κρήτης. Φραντζεσκάκης 117. — Παπαζαφειρόπουλος 246, 397 [Καθὼς θὰ στρ.]. — Κύμης. Τρίμη Κυμαῖκᾶ σ. 68 [Ὅπως στρ. ἔτσι θὰ κ.]. — Μισενικόλα Καρδίτσης Θεσσαλίας παρὰ Α. Λαδιᾶ [Ὅπως θὰ στρ. ἔτσι θὰ κ.]. — Κορινθίας παρὰ Α. Χ. Δουκάκη [Ὅπως στρ. ἔτσι θὰ κ.]. — Βρεσθένων Λακεδαιμόνος παρὰ Α. Κωνσταντοπούλου [Ὅπως στρ.]. — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [ὁμοίως]. — Πάρου παρὰ Π. Σαρρή [ὁμ.]. — Νάξου παρὰ Μ. Ἰ. Μαρκόπολι [Κατὰ ποῦ στρ.]. — Κιμῶλου παρὰ Ἀδ. Ἀδαμαντίου [Ὅπως]).

— Ὅπως ἔστρωσες πλαγιάγῃς (Κοραῖ Ἀτ. Β' 335 [Ὡς στρώσῃ καθεὶς οὕτω μέλλει νὰ πλαγιάσῃ]. — Μανάρης 22 [Καθὼς στρώσῃς, οὕτω]. — Ἀραβαντινὸς 982. — Βάρνης. Κράχτογλους 21 [Καθὼς ἔ. θὰ πλαγιάσῃς]).

— Ὅπως ἔστρωσες, θὰ πέσης (Βενεζέλος 226, 721, θὰ πέσης = θὰ κατακλιθῇς).

— Ὅπασαῖς κατὰ ποῦ στρώνει κοιμᾶται (Κρήτης. Παρνασσός Ις' 637, 86).

Ἡ δευτέρα εἶναι ἀρχαία παροιμία, ἀπαντῶσα μὲν καὶ παρ' ἀρχαίοις συγγραφεῦσι (Βλ. Leutsch καὶ Schneidewin εἰς Γεώργ. Κύπρ. Λουγδ. 157. — Otto ἀρ. 1104), ἐπαναλαμβανομένη δὲ καὶ ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν (Μιχαήλ Ἀκομιν. Β' 248 Λάμπρ. — Νικηφ. Γρηγ. ΙΒ' 1 σ. 572 Bonn), εἴτε παρὰ τῶν ἀρχαίων παραλαμβάνόντων, εἴτε ἐκ τῆς Βίβλου (Παροιμ. ΚΒ' 8. Σιρὰχ ξ', 3. Παύλου πρὸς Γαλάτ. ε' 8. πρὸς Κορινθ. Β' θ' 6). Αἱ νεοελληνικαὶ παραλλαγὰὶ εἶναι αἱ ἐξῆς:

— Καθὼς σπείρης θὰ θερίσης (Βερέττας 35, 5 [Κ. ἔσπειρες ἐθέρισεις]. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

— Ὁ τι σπείρης θὰ θερίσης (Βερέττας 35, 5. — Λακκοβικίων. Γούσιος 97).

— Ὅποιος σπέρνει φειδωλά, θὰ θερίξῃ λιγιστά (Βενεζέλος 218, 602. Ἰσως ὁμως δὲν εἶναι αὕτη παροιμία δημώδης, ἀλλὰ παράφρασις τῆς ἐπιστολῆς Παύλου πρὸς Κορινθ. Β' θ' 6).

— Ἀλάτσι σπέρνεις, ἄνεμον θὰ θερίσης (Κρήτης. Φραντζεσκάκης 105. — Αὐτόθεν παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη). Πρβλ. Παροιμ. Σολομ. κβ', 8.

— Ὅποιους σπείρῃ τοὺν ἄνιμον, θὰ θερίσῃ τοὺν ὄξ' ἀπὸν δῶ (Λειβησίον παρὰ Μ. Μουσαίου).

— Ὁ σπείρων ἄνεμον θερίζει θυέλλας (Κων|πόλεως. Ἡμερολ. Ἀνατολῆς σ. 182, 65).

— Ἄ δὲ σπείρης, δὲ θερίζεις (Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη). καὶ τινες ἄλλαι ὅμοιαι.

Τῆς δὲ τρίτης παροιμίας ἔχομεν τὰς ἐξῆς παραλλαγάς:

— Ὁ τι μαγειρεὺν κἀνεῖς τὸ βρίσκει 'ς τὸ ἀγγεῖό του (Μανάρης 34 [μ. τις τὸ εὐρίσκει εἰς τὸ ἀγγεῖόν του]).

— Ὁ τι μαγειρεύης τρῶς (Ἀραβαντινός 99).

— Ὅπως μαγειρέψῃ κἀνεῖς θὰ κενώσῃ (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Ταύταις δὲ παραπλήσιαι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι οὐχὶ εὐάριθμοι σημεριναὶ παροιμίαι, ὁμοιοῦνται τὴν διατύπωσιν καὶ τὴν ἔννοιαν πρὸς τὰς ἀκολουθοῦντας δύο βυζαντινάς:

— Ὁ μαγειρεὺν ψευδῇ, ἐν τῇ χύτρᾳ τοῦτο εὐρίσκει (Πλανοῦδ. 77).

— Ψεύτου κυνηγοῦ ἡ τσοῦκά του τὸ εὐρίσκει (Ἀγιορειτικοῦ κωδ. ὧσικοῦ ἀρ. 779 φ. 9 β ἀρ. 71).

Τὰ βόλια γυρισθῇν ἔχουν (στ. 368).

Σὺν τῷ χρόνῳ δηλ. θὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ τῆς τύχης· βόλια ἐνταῦθα εἶναι ὁ τῶν κύβων βόλος. Νῦν λέγομεν ἀπλῶς „Ἐχει ὁ καιρὸς γυρίσματα“. Βλ. κατωτέρω τὰς παρατηρήσεις εἰς στ. 372.

Ἡ ἄρκος παίζει μετ' ἐσέν, νὰ παίξῃ καὶ μετ' αὐτόν (στ. 369).

Τὸ ἐπελθὼν εἰς σὲ κακὸν θὰ ἐπέλθῃ καὶ εἰς αὐτόν. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν περίπου καὶ διὰ τῆς αὐτῆς παραβολῆς ἐκφράζουσιν αἱ ἐξῆς σήμεριναὶ παροιμίες:

— Ἀκοῦς τὴν ἀρκοῦδα ὁποῦ χορεύει 'ς τὴ γειτονεῖά σου, || περιμένε τὴν καὶ 'ς τὴ γωνιά σου (Δημητσάνης Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασσιμάτη).

— Ἀρκοῦδι ποῦ χορεύει 'ς τὴ γειτονεῖά σου, δέξου το καὶ 'ς τὸ σπίτι σου (Βρεσθένων Λακεδαιμόνος παρὰ Α. Κωνσταντοπούλου).

— Ἀκοῦς τὴν ἀρκοῦδα καὶ χορεύει 'ς τοῦ γείτονά σου τὴν αὐλή, καλῶς νὰ τὴν δεχτῇς καὶ 'ς τὴ δική σου (Παπαζαφειρόπουλος 213, 13 [δεκτῇς]).

— Ὅταν γλέπῃς τὴν ἀρκοῦδα || 'ς τοῦ γειτόνου σου τὰμπέλι, πρόσμενέ τὴν 'ς τὸ δικό σου (Κρομμύδῃ Ἀκολουθία Β' διατριβῆς 40 [Ὁ. Ἰδῆς ἀρκοῦδαν εἰς τοῦ γείτονός σου τὰμπέλιον ἐλπισέ τὴν καὶ εἰς τὸ ἰδικόν σου]. — Negris 101, 666 [ὁμοίως]. — Μανάρης 34 [Ὁ. Ἰδῆς ἀρκοῦδαν εἰς τοῦ γείτονός σου τὸ ἄ. ἀπάντεχέ τὴν καὶ εἰς τὸ ἰδικόν σου]. — Ἀραβαντινὸς 1808 [καὶ 'ς τὸ δ.]. — Βενιζέλος 234, 839 [Ὅταν δῆς ἄ. 'ς τοῦ γ. τὰ. περίμενε τὴν καὶ 'ς τὸ δ. σου]).

Κατὰ ῥωγλὴν τὸν ἐλαδᾶν θεὸς οὐκ ἀποδίδει (στ. 370).

Καὶ ὁ στίχος οὗτος φαίνεται ὅτι εἶναι παροιμία, καίτοι οὐδεμίαν γινώσκουμεν ἀντίστοιχον νεοελληνικὴν. Ῥωγλὴ εἶναι τὸ ἐλαιοδόχον ἀργεῖον, καὶ νῦν οὕτω καλούμενον, ἐλαδᾶς δὲ (λαδᾶς) ὁ πωλὼν ἔλαιον. Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας εἶναι ὅτι ὁ θεὸς δὲν τιμωρεῖ ἕκαστον ἀδίκημα χωριστὰ δι' ἀναλόγου κολάσεως, ἀλλ' ὁ ἀμαρτωλὸς εὐρίσκει πάντως δίκην τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ συλλήβδην· δὲν κολάζει τὸν ἀπατῶντα τοὺς ἀγοραστὰς ἐλαιοπώλῃν δι' ἕκαστον ῥωγλὴν ἐλαίου, τὸ ὁποῖον ἐκλεψεν, ἀλλ' ἀθρόαν ἐπιβάλλει τὴν τιμωρίαν πασῶν τῶν κλοπῶν αὐτοῦ.

Ἐχει ὁ καιρὸς ἡμέρας (στ. 372)

ἦτοι δὲν θὰ ἐκλίπῃ ὁ χρόνος, θὰ ἐπιστῇ ποτε ἡ ἡμέρα τῆς ἀποδόσεως. Νεοελληνικαὶ παροιμίες παραπλήσιαι:

— Ἐχει ὁ καιρὸς γυρίσματα, κι' ὁ μῆνας ἐβδομάδες (Ἀραβαντινὸς 405. — Βενιζέλος 89, 346. — Βρεσθένων Λακεδαιμόνος παρὰ Α. Κωνσταντοπούλου. — Πύργου Ἠλείας παρὰ Λιναρδάκη [κ' οἱ μῆνες]).

— Ἔχει ὁ καιρὸς γυρίσματα κι' ὁ χρόνος μερονύχτια (Λελέκου Ἐπιδόροπον σ. 160).

Μιᾷ καταστραφήσεται καιροῦ ῥοπῇ καὶ ὥρᾳ (στ. 373).

Πρὸς δὴλωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ προσκαίρου τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ὁ καθ' ἡμᾶς λαὸς ἔχει ῥητόν, ὅπερ κολοβὸν παρέλαβεν ἐκ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας: „Μία ῥοπή καὶ ταῦτα πάντα“ (Ἡπίου. Ἀραβαντινὸς σ. 173, 45. — Βενιζέλος 357, 104. — Ἀθῆναι. — Πελοπόννησος).

Ἡ τύχη ἐκείνου σήμερον, αὔριον ἢ ἐδική σου (στ. 375).

Νεοελληνικαὶ παραλλαγὰι τῆς παροιμίας ταύτης:

— Σήμερον ἐμένα, αὔριον ἐσένα (Δάρβαρις 106). Πρβλ. καὶ Σιρὰχ λη', 22: „ἐμοὶ χθὲς καὶ σοὶ σήμερον“.

— Σήμερα δικό μου, κι' αὔριο δικό σου (Ἀραβαντινὸς 1196. — Βενιζέλος 273, 90 β).

— Σήμερό 'ν' τοῦ νιοῦς καὶ ταχειὰ τάλλου (Κρήτης. Jeannarakī 159).

— Σήμερα τοῦ γείτονα, κι' αὔριο τῆς γειτόνισσας (Βερέττας 84, 3. — Βενιζέλος 273, 90).

Ἄφες τὰ πάντα φέρεσθαι καθὼς ἐκεῖνα θέλουν (στ. 380).

Βλ. ὅσα ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω εἰς στ. 346 (σ. 158).

Καὶ θέλω οὐ θέλω γίνομαι καὶ τοῦ μωροῦ σαμάριν (στ. 558).

Ἐκὼν ἀέκων ταπεινοῦμαι καὶ ἐξυπηρετῶ καὶ τοῦ εὐτελεστάτου ἀνθρώπου τὰ θελήματα· „γίνομαι σαμάρι“ διὰ νὰ καθήσῃ ἐπ' ἐμοῦ· ἀντίστοιχος ταύτῃ ἐτέρα σημερινὴ παροιμιώδης φράσις „ἀφίνω νὰ μὲ καβαλλικέψῃ“. Ἡ παροιμία εὐρῆται καὶ ἐν ἄλλῳ μεσαιωνικῷ ποιήματι, τῷ περὶ ξενιτείας: „Γίνετ' ὁ ξένος τοῦ μωροῦ σαμάριν καὶ καθίζει“ (στ. 58 ἐν Wagner, Carm. gr. med. aevi σ. 205, καὶ ἐν Πανδώρας τ. ΚΒ' σ. 473). Ἐπὶ τῶν οὐτιδανῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἡναγασμένων νὰ ὑπείκωσιν εἰς τὰς θελήσεις ταπεινῶν ἀνθρωπαρίων λέγεται νῦν ἡ παροιμία:

— Ὅπου γάδαρος κι' αὐτὸς σαμάρι (Βενιζέλος 221, 648. — Παπαζαφειρόπουλος 311, 1162 [κ' ἐμεῖς σ.]. — Νάξου παρὰ Μ. Ἰ. Μαρκόπολι [κ' ἐγὼ σ.].

— Ὅποιος γάδαρος κ' ἐγὼ σαμάρι (Καρυστίας παρὰ Μπιλίου. — Φολεγάνδρον παρὰ Κονταρίνη).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐγένετο δῆλος ὁ τρόπος, καθ' ὃν ὁ Γλυκᾶς παρεμβάλλει τὰς δημῳδαὶς παροιμίας εἰς τοὺς Στίχους του. Ὅτε μὲν παραλαμβάνει ταύτας ἀμεταλλάκτους, οὐδὲν προσθέτων, ἂν μάλιστα ἐκ τῶν προτασσομένων ἢ ἐπιτασσομένων σαφῶς καταδείκνυνται ἢ ἐννοια αὐτῶν (πρβλ. στ. 183. 292. 3⁵—6. 370)· ἀμετάλλακτοι τὰ πολλὰ μένουσιν ὡς εἰκὸς καὶ αἱ παροιμιώδεις φράσεις (πρβλ. στ. 156. 285. 286. 354)· ὅτε δὲ τὴν δημῳδὴν παροιμίαν ἐπεκτείνει προστιθεὶς καὶ δεύτερον στίχον ἐπεξηγοῦντα ἢ ἀπλῶς κατ' ἄλλον τρόπον ἐπαναλαμβάνοντα τὸ νόημα αὐτῆς (πρβλ. στ. 274—5. 282—3)· ἄλλοτε χωρὶς νὰ μεταβάλῃ τὰς λέξεις τῆς παροιμίας διὰ παραπληρωμάτων ἀνξάνει τὸ μέγεθος αὐτῆς ἀπὸ ἐνὸς εἰς δύο ἢ πλείονας στίχους ἢ καὶ τὸ μέτρον μεταβάλλει (στ. 117—8. 270—2)· ἢ τέλος καὶ τὴν φράσιν ἐξαλλάσσει καὶ διὰ παντοίων ὀνθυλευμάτων καθίστησι δυσδιάγνωστον τὴν παροιμίαν (στ. 79 κέ. 252—3. 329 κέ.).

Ἐν Ἀθήναις.

Ν. Γ. Πολίτης.